

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Viešosios teisės katedra

Solveigos Krivickaitės

V kurso, taikomosios jurisprudencijos
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Teisėjo atleidimas iš pareigų: praktiniai ir teisiniai aspektai

Practical and Legal Aspects of the Dismissal of a Judge

Vadovas: doc. dr. Haroldas Šinkūnas

Recenzentas: prof. dr. (HP) Egidijus Šileikis

Vilnius

2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojami teisėjų atleidimo iš pareigų pagrindai. Pateikiama aktuali teismų praktika, tarptautinių institucijų priimti teisės aktai, rekomendacijos, Konstitucinio Teismo doktrinos nuostatos, kurios padės atskleisti praktinę teisėjų atleidimo iš pareigų, pusę.

Pagrindiniai žodžiai: nepriklausomumas, teisėjų atleidimas, atleidimo tvarka, Konstitucinio teismo doktrina.

This paper analyzes the grounds for the dismissal of judges. Relevant case law, legal acts adopted by international institutions, recommendations, provisions of the doctrine of the Constitutional Court, which will help to reveal the practical side of dismissal of judges are presented.

Keywords: independence, dismissal of judges, procedure for dismissal, the doctrine of the Constitutional Court.

TURINYS

ĮVADAS	2
1. TEISĖJŲ NEPRIKLAUSOMUMO PRINCIPAS	5
1.1. Teisminės valdžios savivaldos užtikrinimas.....	8
2. TARPTAUTINĖS BENDRUOMENĖS ĮTAKA TEISĖJO FUNKCIJŲ ATLIKIMUI 13	
3. TEISĖJŲ ATLEIDIMO IŠ PAREIGŲ PAGRINDAI	19
3.1. Savo noru	19
3.2. Pasibaigus įgaliojimų laikui arba sulaukus įstatyme nustatyto pensinio amžiaus ...	21
3.3. Dėl sveikatos būklės	24
3.4. Išrinkus į kitas pareigas arba jų sutikimu perkėlus į kitą darbą	26
3.5. Kai savo poelgiu pažemino teisėjo vardą	29
3.6. Kai įsiteisėja juos apkaltinęs teismo nuosprendžiai.....	36
IŠVADOS	40
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	43
SANTRAUKA	47
SUMMARY	48

IVADAS

Nagrinėjamos temos aktualumas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 115 straipsnyje įtvirtinti teisėjų atleidimo iš pareigų pagrindai. Šis įgaliojimų nutrūkimo sąrašas yra baigtinis, teisėjai negali būti atleisti kitu pagrindu, nei nurodyta Konstitucijoje. Tačiau atleidimo iš pareigų tvarka yra sudėtingesnė, nei iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti. Konstitucijoje nurodyta, kada teisėjus skiria ir atleidžia Prezidentas, o kai kada jau reikalingas ir Seimo pritarimas arba leidimas, tačiau Prezidentui pataria speciali įstatyme numatyta teisėjų institucija – Teisėjų taryba. Ši procedūra svarbi tuo, kad ji padeda užtikrinti teismų ir teisėjų nepriklausomumą, tai suponuoja teisingą ir nešališką sprendimų priėmimą, užtikrina savarankišką institucinį teismų funkcionavimą, tai sudaro sąlygas teisėjams profesionaliai vykdyti teisingumą, užtikrinti žmogaus teisių ir laisvių apsaugą. Nepriklausomumo principo svarba teisėjų darbu akcentuojama, ne tik nacionalinės teisės aktuose, bet ir tarptautinių institucijų pateiktose rekomendacijose, tai atskleidžia, jog šio principo įgyvendinimas prisideda prie sklandaus teisėjų darbo užtikrinimo, taip pat tai tampa gairėmis, kaip turėtų būti organizuojamas teisėjų darbas, keliami reikalavimai teisminiam procesui, priimamiems sprendimams, įtvirtinta kokių principų teisėjai turėtų laikytis eidami savo pareigas, kad nebūtų pažemintas teisėjo vardas. Šios temos aktualumas teisės teorijai ir praktikai pasireiškia, tuo, jog atskleidžia, kaip laikantis nepriklausomumo principo suteiktų garantijų tinkamai atleisti teisėjus iš užimamų pareigų, nesudaryti galimybių diferencijuoti atleidimo pagrindų, ir nebūtų pažeistas visuomenės pasitikėjimas teisine sistema.

Darbo tikslas. Išanalizuoti Konstitucijoje įtvirtintus teisėjo atleidimo iš pareigų pagrindus bei jų taikymo ypatumus ir pateikti šių pagrindų taikymo praktikoje analizę.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti teisėjų nepriklausomumo principą;
2. Išsiaiškinti kokios svarbiausios institucijos prisideda prie teisėjų nepriklausomumo užtikrinimo;
3. Išsiaiškinti kokie tarptautinės teisės aktai, bei tarptautinių institucijų išaiškinimai yra gairės nacionalinėje teisėje sprendžiant teisėjų atleidimo iš pareigų klausimą ir įtvirtina bendrus principus reguliuojančius teisėjų darbą;
4. Pateikti atleidimo pagrindų analizę;

Objektas. Šiame magistro darbe bus analizuojama kaip teisėjų nepriklausomumo užtikrinimas prisideda prie sklandaus teisėjų darbo ir bus siekiama atskleisti kodėl yra tokia sudėtinga atleidimo iš pareigų tvarka. Analizuojami atleidimo pagrindai, pateikiama aktuali

teismų praktika, susijusi su kiekvienu pagrindu ir tarptautinių institucijų sprendimai, rekomendacijos, kuriomis yra remiasi sprendžiant teisėjų atleidimo iš pareigų klausimą, kurios formuoja bendrą struktūrą atleidimui.

Tyrimo metodai. Darbe naudojami šie metodai:

- lingvistinis – šis metodas naudotas terminų, bei sąvokų atskleidimui, tokių kaip nepriklausomumas, nešališkumas, nepriklausomybė. Tai padeda analizuoti Konstitucijoje bei įstatymuose įtvirtintas nuostatas, teismų praktikoje pateikiamą vertinimą, susijusį su teisėjų atleidimo iš pareigų klausimu;
- lyginamasis – padės lyginti Lietuvoje taikomą teisėjo atleidimo iš pareigų tvarką, taikomą struktūrą su teikiamomis rekomendacijos Konsultacinės Europos teisėjų tarybos bei kitais tarptautinių institucijų teikiamais teisės aktais, kuriuose pateikiamos rekomendacijos, įtvirtinami principai, taisyklės, kuriomis turėtų vadovautis teisėjai eidami savo pareigas;
- analizės – šiuo metodu buvo naudojamosi analizuojant aktualią teismų praktiką, oficialiosios Konstitucinio Teismo doktrinos nuostatas, įstatymo normas, vykdomosios teismų savivaldos institucijos sprendimus, kuriose buvo įtvirtinta teisėjų atleidimo tvarka, pagrindai, nepriklausomumo principo įgyvendinimo taisyklės;
- apibendrinimo – šis tyrimo metodas padeda apibendrinti pateiktą informaciją ir suformuoti išvadas.

Darbo originalumas. Teisėjų atleidimo iš pareigų tvarka yra reglamentuota įstatyminiu lygmeniu. Atleidimo pagrindai įtvirtinti Konstitucijoje, procedūra plačiai išaiškinta Konstitucinio teismo doktrinoje, taip pat yra daugybė rekomendacijų, sprendimų, ne tik nacionaliniu lygmeniu, kurie reguliuoja teisėjų atleidimo iš pareigų tvarką. Tačiau, ieškant mokslinių darbų, kuriuose būtų nagrinėjama ši tema, susiduriame su informacijos stoka. Peržvelgus paskutinių penkių metų magistro darbus, randama nemažai darbų apie teisėjų nepriklausomumą, apie darbo santykių reguliavimą, darbą valstybės tarnyboje, tačiau šis magistro darbas bus vienas pirmųjų, kuris nagrinės konkrečiai teisėjų atleidimo iš pareigų klausimą bei analizuos visus atleidimo pagrindus ir galiojančiu teisės aktus, jų taikymą praktikoje, pateiks praktinių situacijų analizę, leis artimiau susipažinti su Konsultacinės Europos teisėjų tarybos nuomonėmis bei įvairiais tarptautinės teisės aktais, kurie įtvirtina galiojančius standartus teisėjų atleidimo iš pareigų procedūrai, bei teisėjų darbui, kokiais principais teisėjai turi vadovautis teisėjai savo darbe.

Svarbiausi šaltiniai. Aktualiausias šaltinis yra Lietuvos Respublikos Konstitucija, tai pagrindinis teisės aktas, kuriame įtvirtinti, šiame darbe nagrinėjami atleidimo pagrindai. Taip pat darbe analizuojamos Oficialiosios konstitucinė doktrinos nuostatos 1993-2020, padedančios atskleisti praktinę atleidimo pagrindų taikymo pusę bei išaiškinančią atleidimo procedūros nuostatas, galiojančius principus. Teismų praktika šiame rašto darbe be galo svarbi, nes iliustruos Konstitucijoje įtvirtintus atleidimo pagrindus, atskleis, kaip jie taikomi praktikoje. Konsultacinės Europos teisėjų tarybos nuomonės, bei įvairių institucijų priimti teisės aktai, jie padės išanalizuoti, kokie reikalavimai, principai taikomi teisėjų darbui. Taip pat Egidijaus Kūrio vadovėlis „Lietuvos teisinės institucijos“, kuris padės atskleisti, kokie objektyvaus pobūdžio faktai turi būti nustatyti, bei išaiškinti, kad būtų priimtas sprendimas dėl teisėjo atleidimo.

1. TEISĖJŲ NEPRIKLAUSOMUMO PRINCIPAS

Prieš pradėdant nagrinėti teisėjų atleidimo iš pareigų praktinius bei teisinius aspektus, pirmiausia reiktų išanalizuoti kodėl yra tokia sudėtinga teisėjų atleidimo iš pareigų procedūra, bei kokią įtaką tam daro teisėjų nepriklausomumo principas ir kaip šie du veiksniai koreliuoja tarpusavyje.

Teisėjų nepriklausomumo principas yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio 2 dalyje, kurioje nurodyta, kad „Teisėjas ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi“. Šis principas nėra savitiksliis dalykas, Konstitucinis Teismas, ne kartą savo nutarimuose yra konstatavęs, teisėjų ir teismų nepriklausomumas yra vienas iš svarbiausių demokratinės teisinės valstybės principų (Sinkevičius, 2010, p.2). Teismai vykdydami teisingumą privalo užtikrinti Konstitucijoje, įstatymuose, įvairiuose teisės aktuose išreikštos teisės įgyvendinimą, apsaugoti žmonių teises bei laisves. Tačiau vertinant šį principą, svarbiausias kriterijus, kuriuo turi būti vadovaujama yra, kad nepriklausomumas yra ne privilegija, o viena svarbiausia teisėjo ir teismo pareigų, kylanti iš Konstitucijoje garantuotos žmogaus teisės turėti nešališką ginčo arbitrą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas). O ši teisė yra viena pagrindinių žmogaus teisių, įtvirtinta Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje (Valančius, 2000, p. 2).

Tačiau, kad būtų galima tikslingiau kalbėti apie nepriklausomumą, reiktų išsiginčinti šios sąvokos turinį, bei jos reikšmę. Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne nepriklausomybė aiškinama kaip laisvė, nuo nieko nepriklausymas, o nepriklausomas – tai savarankiškas, laisvas. Teismo nepriklausomumą reiktų suvokti kaip galimybę su demokratinio būdu suformuotų savivaldos institucijų pagalba savarankiškai, nekliudomai tvarkytis sistemos viduje, Konstitucijos nustatytais pagrindais bendraujant ir bendradarbiaujant su kitomis valstybės valdžiomis. Teismo ir teisėjo nepriklausomumas – tai valstybėje įtvirtinta garantijų sistema, užtikrinanti savarankišką institucinį teismo funkcionavimą, sudarantį sąlygas teisėjams profesionaliai ir nevaržomai vykdyti teisingumą, apsaugantį teismą ir teisėją nuo politinio, ekonominio bei kitokio išorinio poveikio (Valančius, 2000, p.2-3).

Konstitucinėje jurisprudencijoje yra išskiriamos tokios nepriklausomumo garantijos:

- 1) teisėjo asmens neliečiamumas;
- 2) teisėjo socialinio bei materialinio pobūdžio garantijos;
- 3) teisėjo įgaliojimų trukmės neliečiamumas;

4) teisminės valdžios, kaip visavertės valdžios, savivalda;

5) teismų finansinio ir materialinio techninio aprūpinimo garantijos (Sinkevičius, 2010. p. 3).

Teisminės valdžios visavertiškumas ir nepriklausomumas suponuoja jos savivaldą. Teisminės valdžios savivalda apima ir teismų darbo organizavimą, taip pat teisėjų profesinio korpuso veiklą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas). Įgaliojimų trukmės neliečiamumo garantijos svarba pasireiškia tuo, kad teisėjas yra nepriklausomas ir neverčiamas taikytis prie politinės jėgos kaitos, teisėjo įgaliojimų trukmė negali priklausyti nuo jį paskyrusios valdžios, jam ji turi būti žinoma prieš paskiriant eiti pareigas (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas). Politinės jėgos negali daryti įtakos teisėjui, taip pat teisėjas negali būti suimtas, patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, suvaržyta jo laisvė, be Seimo, o tarp Seimo sesijų – be Lietuvos Respublikos Prezidento sutikimo, tuo siekiama, kad teisėjas sąžiningai atliktų savo pareigas, laikytųsi duotos priesaikos (Valančius, 2000, p. 4). Materialiniu (socialiniu) teisėjų nepriklausomumu siekiama apsaugoti teisėjus nuo įvairaus išorinio pobūdžio poveikio, nuo įstatymų leidžiamosios ar vykdomosios valdžių, nuo kitų valdžios įstaigų ar pareigūnų, politinių bei visuomeninių organizacijų, juridinių ar fizinių asmenų, įtakos. Valstybė taip pat turi pareigą užtikrinti teisėjui tokį socialinį (materialinį) aprūpinimą, kuris atitiktų teisėjo statusą jam einant pareigas, taip pat pasibaigus teisėjo kadencijai, t. y. įgaliojimų laikui (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas).

Kadangi teisėjų darbas yra pagrindinis jų pajamų šaltinis, neskaitant gaunamų pajamų už pedagoginę ar kūrybinę veiklą, todėl labai svarbu užtikrinti darbo užmokestį, kuris atitiktų teisminės valdžios ir teisėjo statusą, vykdomas funkcijas ir atsakomybes, orumą, garantuotų jų materialinį nepriklausomumą, (Valančius, 2000, p. 4), kad nekiltų pagundos piktnaudžiauti turima padėtimi ar siekti pasipelnyti kitais būdais. Teisėjų atlyginimas nepriklauso nuo darbo rezultatų, jį draudžiama mažinti, nes taip būtų kėsinimasis į jų nepriklausomumą. Taip pat svarbu paminėti, kad visi teisėjai, vykdydami teisingumą, turi vienodą teisinį statusą, jiems turi būti užtikrintos savarankiškumo garantijos. Teisėjo procesinis nepriklausomumas yra būtina nešališko ir teisingo bylos išnagrinėjimo sąlyga (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas).

Organizacinio teismų savarankiškumo materialinis pagrindas – jų finansinis nepriklausomumas nuo vykdomosios valdžios sprendimų. Pažymėtina, kad finansinį teismų nepriklausomumą užtikrina toks teisinis reguliavimas, kai lėšos teismų sistemai ir kiekvienam teismui yra skiriamos įstatymu patvirtintame valstybės biudžete. Teismų

organizacinio nepriklausomumo garantavimas yra viena esminių prielaidų žmogaus teisėms užtikrinti (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas).

Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje konstatuota, kad teisėjo ir teismų nepriklausomumas, taip pat jų nešališkumas, kuris yra užtikrinamas įvairiomis priemonėmis, įstatymais įtvirtinant jų procesinį nepriklausomumą, teismų organizacinę savarankiškumą ir savivaldą, teisėjų statusą, teisėjo socialines (materialines) garantijas ir šių garantijų visumos vertinimas leidžia teigti, kad jos visos yra glaudžiai susietos. Teisėjo ir teismų nepriklausomumo apskritai negalima vertinti pagal kokį nors vieną, kad ir labai reikšmingą, požymį, reikia vertinti jų visumą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 10 d. sprendimas).

Nepaneigiama aksioma, kad šių garantijų įgyvendinimas prisideda prie pačios svarbiausios teismų funkcijos – teisingumo vykdymo. Teismų ir teisėjų nepriklausomumas garantuoja žmonėms teisę į nešališką teismo procesą, nes teismai yra nepriklausomi, jie klauso tik įstatymo, taip pat Konstitucija draudžia kištis į teisingumo vykdymą, nei viena institucija ar asmuo negali to daryti, tai užtraukia įstatyme numatytą atsakomybę (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas). Ši griežta atskirtis tarp teisminės valdžios ir visuomenės yra ne be reikalo sureikšminama, tai siejama su žmogaus teisių bei laisvių apsaugojimu, teisės įgyvendinimu ir jos viršenybės įtvirtinimu (Valančius, 2000, p.3). Teismų nepriklausomumo būklė atspindi demokratijos išsivystymo lygį valstybėje, parodo kokių mastu yra įtvirtintos žmogaus teisių bei laisvių gynimo garantijos (Žalimas, Masnevaitė, 2015, p. 2).

Būti nepriklausomam teisėją įpareigoja ir priesaika, kurią pagal Konstitucijos 112 straipsnio 6 dalį jis duoda prieš pradėdamas eiti savo pareigas. Teisėjas prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai, vykdyti teisingumą tik pagal įstatymus, ginti žmogaus teises, laisves ir teisėtus interesus, visada būti sąžiningas, humaniškas ir savo elgesiu nepakenkti teisėjo vardui (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas).

Teisėjų nepriklausomumo instituto svarba yra akivaizdi, ji atsiskleidžia žmogaus teisių apsaugos, socialinės santarvės užtikrinime ir visuomenėje iškylančių konfliktų teisiniais sprendimais (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas). Tačiau, reiktų sutikti su profesoriaus Valentino Mikelėno nuomone, kad „kad teisėjų nepriklausomumas negali tapti šydu, apsaugančiu teisėjus nuo nesąžiningų veiksmų, teisės ignoravimo ir nekvalifikuotumo“ (Valančius, 2000, p. 3), juk net Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantijų sistema nesudaro jokių prielaidų, kuriomis prisidengdamas teisėjas galėtų vengti tinkamai atlikti savo pareigas,

aplaidžiai nagrinėtų bylas, neetiškai elgtusi su byloje dalyvaujančiais asmenimis, pažeistų žmogaus teises ir orumą. Teisėjai turi saugoti savo profesijos garbę ir prestižą. Juk teisėjais skiriami tik asmenys, turintys aukštą teisinę kvalifikaciją ir gyvenimo patirtį, jų reputacija turi būti nepriekaištinga. Tai reiškia, kad teisėjams keliami ypatingi profesiniai ir etiniai reikalavimai. Teisėjas turi jausti didelę atsakomybę už tai, kaip jis vykdo teisingumą – atlieka Konstitucijoje jam nustatytą priedermę (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas).

1.1. Teisminės valdžios savivaldos užtikrinimas

Kaip anksčiau buvo minėta, teismai yra savarankiški ir nepriklausomi nuo kitų valdžių, vykdo jiems pavestas funkcijas, be išorinio įvairių institucijų kišimosi. Tačiau, teisminės valdžios visavertiškumas ir nepriklausomumas suponuoja jos savireguliaciją ir savivaldą, kuri apima teismų darbo organizavimą. (Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas).

Teisėjų įgaliojimų trukmės neliečiamumas yra labai svarbi teisėjų bei teismų nepriklausomumo garantija. Konstitucijos 115 straipsnyje numatyti teisėjų atleidimo iš pareigų pagrindai, kuriuos plačiau analizuosime kitoje dalyje, tačiau ši garantija suteikia teisėjams apsaugą, kad nepriklausomai nuo valstybės valdžios būsimų sprendimų, teisėjas išlieka nepriklausomas ir neturi taikytis prie jėgų kaitos valdžioje (Sinkevičius, 2010. p. 4).

Subjektai, formuojantys teisminę valdžią, profesiniu pagrindu yra įtvirtinti Konstitucijoje. Pagal Konstitucijos 112 straipsnio 2 dalį Aukščiausiojo Teismo teisėjus, o iš jų – pirmininką, skiria ir atleidžia Seimas Respublikos Prezidento teikimu. Apeliacinio teismo teisėjus, o iš jų – pirmininką, skiria Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu (112 straipsnio 3 dalis). Apylinkių, apygardų ir specializuotų teismų teisėjus ir pirmininkus skiria, jų darbo vietas keičia Respublikos Prezidentas (112 straipsnio 4 dalis) (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 10 d. sprendimas).

Iš Konstitucijos kylantis negalimumas atleisti teisėją iš pareigų be Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios įstatymo numatytos teisėjų institucijos patarimo yra labai svarbi teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantija (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 10 d. sprendimas). Tačiau, labai svarbu paminėti, kad Konstitucijoje įtvirtinti Respublikos Prezidento įgaliojimai aiškintini neatsiejamai nuo Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalies, kurioje įtvirtinta, kad dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatyme numatyta teisėjų institucija. Minėtos institucijos pavadinimo nustatymas yra įstatymų leidėjo prerogatyva, pagal galiojančią Lietuvos Respublikos teismų įstatymą, ši institucija vadinama Teisėjų

taryba (Sinkevičius, 2010. p. 4). Tačiau Teisėjų tarybos patarimas turi būti duodamas griežtai laikantis tinkamo teisinio proceso reikalavimų ir įvertinus vien atitinkamų asmenų profesinį pasirengimą ir tokias asmenines savybes, kitas aplinkybes, kurios lemia jų tinkamumą ar netinkamumą atitinkamoms pareigoms (ar teisėjo darbui apskritai) (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Teisėjų taryba yra vykdomoji teismų savivaldos institucija, kuri užtikrina teismų ir teisėjų nepriklausomumą. Ši institucija yra svarbi teismo, kaip savarankiškos valstybės valdžios, savivaldos elementas, taip pat yra atsvara Prezidentui, kaip vykdomosios valdžios subjektui. Tai suponuoja, kad šios specialios teisėjų institucijos veikla turi būti skaidri, kad nei teismų sistemai, nei Respublikos Prezidentui, nei visuomenei nekiltų pagrįstų abejonių dėl formuojamo teisėjų korpuso, nes tuomet apskritai mažėtų žmonių pasitikėjimas teise, valstybės teisine sistema. Labai svarbu pabrėžti, jog Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija, tai yra konstitucinė valstybės institucija, vien ši formuluotė suponuoja, kad institucija turi būti kolegiali, ji privalo būti sudaryta, jos sudarymo pagrindus ir tvarką numato Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. Ši institucija turi būti sudaryta vien iš teisėjų, turinčių aukštą kvalifikaciją, pakankamai didelę teisėjo darbo patirtį, taip pat autoritetą teisėjų profesinėje bendruomenėje, priešingu atveju, būtų nepaisoma specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos, kad formuojant teisėjų korpusą minėta speciali teisėjų institucija yra atsvara Respublikos Prezidentui – politinei institucijai (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Teisėjų tarybos konstitucinių įgaliojimų niekas negali perimti ar pasisavinti, joks pavienis pareigūnas, teisėjas ar kita institucija. Šios institucijos patarimai sukelia teisinius padarinius, nes be Teisėjų tarybos patarimo Lietuvos Respublikos Prezidentas negali priimti sprendimo dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų. Tačiau šio patarimo negalima interpretuoti kaip rekomendacijos, nes jeigu Teisėjų tarybos patarimas būtų tik rekomendacija, tai ši institucija neatliktų vienos iš teisminės valdžios atsvarų vykdomajai valdžiai funkcijos, taip pat formuojant teisėjų korpusą vykdomoji valdžia dominuotų prieš teisminę valdžią ir atsirastų prielaidos pažeisti teisėjo ir teismų nepriklausomumą. Tačiau, svarbu paminėti, jog Teisėjų tarybos patarimo teisiniai padariniai priklauso nuo to, kokių klausimų buvo kreipiamasi, ar dėl paskyrimo, ar dėl atleidimo, ar dėl jo paaukštinimo, perkėlimo iš pareigų. Taip pat Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje įtvirtinta, kad specialios teisėjų institucijos patarimai Respublikos Prezidentui turi būti racionaliai argumentuoti, motyvai, dėl kurių patariama tam tikrą asmenį skirti teisėju, paaukštinti, perkelti, atleisti iš pareigų teisėją arba patariama to

asmens neskirti teisėju, nepaaukštinti, neperkelti, neatleisti iš pareigų teisėjo turi būti aiškiai išdėstyti, jie negali būti grindžiami prielaidomis, subjektyviomis Teisėjų tarybos narių nuostatomis ir nuomonėmis, jie privalo būti pagrįsti išaiškintais faktais, įvertinus kandidatų profesinį pasirengimą, ir tokias asmenines savybes, kitas aplinkybes, kurios lemia jų tinkamumą ar netinkamumą teisėjo darbui. Tačiau, jeigu speciali teisėjų institucija neatsakingai įgyvendina jai Konstitucijoje numatytus įgaliojimus, įstatymų leidėjas numato galimybę, iš esmės pakeisti Teisėjų tarybos sudėtį (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Kai Respublikos Prezidentas kreipiasi į specialią teisėjų instituciją, kad ši patartų dėl teisėjo atleidimo iš pareigų, atsiranda teisiniai padariniai. Kai kreipiamasi patarimo dėl teisėjų atleidimo iš pareigų, nes pasibaigė to teisėjų įgaliojimų laikas, sulaukė įstatyme numatyto pensinio amžiaus, įsiteisėjo teisėją apkaltinęs teismo nuosprendis Teisėjų taryba privalo įsitikinti ar tikrai egzistuoja nurodyti faktai ir jeigu jie yra, privalo patarti Prezidentui atleisti teisėją iš pareigų. Kai speciali teisėjų institucija nustato, jog objektyvūs faktai egzistuoja, ji pagal Konstituciją negali nepatarti Respublikos Prezidentui neatleisti teisėjo iš pareigų, o Prezidentas gavęs tokį patarimą privalo jo laikytis. Nustatyta, kad tokiais atvejais pagal Konstituciją teisėją atleisti yra privaloma (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Kai Respublikos Prezidentas kreipiasi į Teisėjų tarybą dėl kitų Konstitucijoje numatytų atleidimo pagrindų Teisėjų Taryba privalo ne tik įsitikinti, kad teisėjas prašo būti atleistas iš pareigų, bet ir įvertinti, ar jis tai daro savo valia, niekieno neverčiamas, įsitikinti ar teisėjas turi sveikatos problemų, ar tikrai sveikatos būklė trukdo eiti pareigas, ar teisėjas savo noru yra perkeltas ir išrinktas į kitas pareigas, taip pat įsitikinti ir įvertinti ar jis savo poelgiu pažemino teisėjo vardą ir tik atlikus visus šiuos veiksmus, speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija privalo patarti Respublikos Prezidentui atleisti teisėją iš pareigų. Svarbu paminėti, kad tokiais atvejais minėta speciali teisėjų institucija negali nepatarti Respublikos Prezidentui atleisti to teisėjo iš pareigų, o Respublikos Prezidentas, gavęs tokį patarimą, turi įgaliojimus atleisti teisėją iš pareigų (jeigu atleidžiamas Aukščiausiojo Teismo teisėjas – turi įgaliojimus teikti jį Seimui atleisti, o jeigu atleidžiamas Apeliacinio teismo teisėjas – turi įgaliojimus prašyti Seimo pritarimo jį atleisti), tai turi būti padaroma nedelsiant. Bet jeigu Teisėjų taryba konstatuoja, kad nors teisėjas formaliai ir prašo būti atleistas iš pareigų savo noru, iš tikrųjų jis tai daro patyręs kieno nors neteisėtą įtaką, spaudžiamas ar kitaip neleistinai raginamas kokių nors asmenų ar institucijų, kad nors teisėjas ir turi sveikatos problemų, jo sveikatos būklė tikrai nėra tokia, kad jis negalėtų eiti teisėjo pareigų, kad nors teisėjas ir buvo išrinktas į kitas pareigas

ar perkeltas į kitą darbą, tai buvo padaryta be jo sutikimo, kad nors tam tikras teisėjo poelgis ir buvo, tuo poelgiu jis nepažeimino teisėjo vardo, speciali teisėjų institucija negali patarti Respublikos Prezidentui atleisti to teisėjo iš pareigų, o Respublikos Prezidentas, negavęs tokio patarimo, negali jo atleisti iš pareigų. Svarbu paminėti, jog Teisėjų tarybos patarimai, kuriuos jie suteikė Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų gali būti skundžiami teismui (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Tačiau yra ir išimčių, kylančių iš Konstitucijos. Respublikos Prezidentas neturi kreiptis patarimo į specialią įstatymo numatytą teisėjų instituciją, nes teisėjas iš pareigų yra atleidžiamas dėl to, kad yra skiriamas Vyriausybės nariu (Ministru Pirmininku arba ministru) arba Konstitucinio Teismo teisėju, taip pat kai Aukščiausiojo Teismo pirmininkas arba teisėjas, Apeliacinio teismo pirmininkas arba teisėjas yra atleidžiamas iš pareigų apkaltos proceso tvarka (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Šis Respublikos Prezidento galių ribojimas yra labai svarbi teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantija, viena iš priemonių, padedančių visų be išimties bendrosios kompetencijos teismų teisėjams apsisaugoti nuo valstybinės valdžios ir valdymo institucijų, Seimo narių ir kitų pareigūnų, politinių partijų, politinių ir visuomeninių organizacijų, kitų asmenų kišimosi į teisėjo ar teismo veiklą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 10 d. sprendimas).

Kalbant apie teisėjų nepriklausomumą dar vienas svarbus institutas yra Teisėjų garbės teismas, tai teisėjų drausmės bylas ir teisėjų prašymus dėl teisėjo garbės gynimo nagrinėjanti teismų savivaldos institucija. Teisėjai drausmine tvarko atsako Teisėjų garbės teisme už teisėjo vardą žeminantį poelgį, Teisėjų etikos kodekso reikalavimų pažeidimą bei įstatymuose numatytų teisėjų darbinės ar politinės veiklos apribojimų nesilaikymą. Drausmės byla teisėjui gali būti iškeliama tuoj pat, kai paaiškėja bent vienas iš nurodytų nusižengimų, bet negali būti iškelta vėliau kaip per tris mėnesius nuo tos dienos, kai Teisėjų etikos ir drausmės komisija sužinojo apie padarytą nusižengimą, nes ši komisija, yra teismų savivaldos institucija, kuri sprendžia drausmės bylų teisėjams iškėlimo klausimą. Siūlyti teisėjui iškelti drausmės bylą gali Teisėjų taryba, Teisėjų etikos ir drausmės komisija, taip pat teismo, kuriame dirba teisėjas, arba bet kurios aukštesnės pakopos teismo pirmininkas ar kitas asmuo, kuris sužinojo apie padarytą nusižengimą. Išnagrinėjus drausmės bylą, Teisėjų garbės teismas gali:

- ją nutraukti, nes nenustato drausminės atsakomybės pagrindo;
- nutraukti, nes praleistas bylos iškėlimo terminas;
- apsiriboti drausminės bylos svarstymu;

- paskirti drausminę nuobaudą – pastabą, papeikimą, ar griežtą papeikimą;
- taip pat gali pasiūlyti Respublikos Prezidentui arba Seimui atleisti teisėją iš pareigų arba siūlyti pradėti apkaltos procedūrą. Jei šie veiksmai nėra atliekami, Teisėjų garbės teismas atnaujina bylą ir priima vieną iš aukščiau išvardintų sprendimų.

Teisėjų garbės teismo sprendimas per dešimt dienų nuo priėmimo gali būti skundžiamas Aukščiausiajam Teismui, o įsigaliojusi drausminė nuobauda galioja vienerius metus. Teisėjams nustatyta drausminė atsakomybė padeda išlaikyti racionaliai ribotą teisėjų nepriklausomumą, neleidžia per daug į jį kėsintis ir kartu neleidžia teisėjui veikti neteisėtai, piktnaudžiauti turima padėtimi, todėl taikant drausminę atsakomybę teisėjams, tai turi daryti nepriklausomos institucijos, kuriose būtų tinkamai atstovaujama teisėjų korpusui (Kūris et.al., 2011, p. 192-195).

Nei teisinės valstybės principas, nei valdžių padalijimas, nei teisėjo ar teismų nepriklausomumas nėra savitiksliai dalykai. Jų prasmingumą atskleidžia žmogaus teisių apsauga, socialinės santarvės užtikrinimas ir visuomenėje iškylančių konfliktų teisinis sprendimas. Teisėjas nagrinėja bylas, kuriose susiduria darbuotojo ir darbdavio, piliečio ir pareigūno, komercinė ūkine veikla užsiimančio subjekto ir vartotojo, asmens ir valstybės interesai. Ypač svarbu laiduoti nešališką teisminę gynybą nuo neteisėtų valdžios institucijų ir pareigūnų veiksmų. Tai dar kartą patvirtina teisėjo ir teismų nepriklausomumo garantijų svarbą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas).

2. TARPTAUTINĖS BENDRUOMENĖS ĮTAKA TEISĖJO FUNKCIJŲ ATLIKIMUI

Išanalizavus teisėjų ir teismų nepriklausomumo principo svarbą, atskleidus šio principo įtaką teisėjų atleidimo iš pareigų procedūrai, reiktų išsiaiškinti kokie tarptautiniai teisės aktais tampa gairėmis prisidedančiomis prie sklandaus teisėjų darbo, kokius standartus iškelia šiai profesijai, jos darbo reguliavimui.

Europos Chartijoje dėl teisėjų statuto, kuri buvo priimta Europos Tarybos 1998 m. liepos mėnesį, nurodyta, kad šiuo teisėjų statutu siekiama užtikrinti tinkama teisėjų bei teismų kompetenciją, jų nepriklausomumą bei nešališkumą. Taip pat nurodyta, kad sprendimai, kurie lemia teisėjų įdarbinimą, atranką, skyrimą ar atleidimą iš pareigų turi būti priimti kartu su nepriklausoma institucija. Teisėjui, kuris mano, kad jo teisės buvo pažeistos ar kyla grėsmė teisminiam procesui, jis gali kreiptis į šią nepriklausomą instituciją, kuri turės apginti pažeistas teises arba pasiūlyti priemones pažeidimų išsprendimui. Statute aptarta daug svarbių, teisėjų darbą, reglamentuojančių nuostatų – atlyginimo, nušalinimo nuo pareigų, paskyrimo į kitas pareigas, teisėjų darbo vertinimo, kvalifikacijos kėlimo (European Charter on the statute for judges).

1999 m. priimtoje Visuotinėje teisėjų chartijoje įtvirtinta, kad teisėjo nepriklausomumas yra būtina sąlyga teisingumui vykdyti nešališkai ir pagal įstatymą (Kūris et.al., 2011, p. 149). Svarbūs principai, prisidedantys prie sklandaus teisėjų darbo reguliavimo įtvirtinti Didžiojoje teisėjų chartijoje, joje apibendrintos jau priimtos Konsultacinės Europos teisėjų tarybos nuomonių išvados, kurios apima kertinius principus, susijusiais su teisėjais ir teismų sistemomis, kurie taikomi valstybiniu ir tarptautiniu mastu. Taip pat akcentuojama nepriklausomumo principo svarba, įvardinta, kad teismų misija yra garantuoti teisės viršenybės buvimą valstybėje, užtikrinti tinkamą teisės taikymą, laikantis nešališkumo, teisingumo, sąžiningumo, efektyvumo principų, išskirtos nepriklausomumo užtikrinimo garantijos, kurių įgyvendinimui valstybės turi įsteigti nepriklausomą organą (instituciją), kuri būtų nepriklausoma nuo leidžiamosios bei vykdomosios valdžios. Teismo sprendimai turi būti vieši, jie turi būti surašomi paprastai ir aiškiai, juk tik teismų sprendimų vykdymas yra teisingumo užtikrinimo garantas, teisėjai užtikrina greitą ir efektyvų ginčų sprendimą, taip pat aptarti teisėjų atsakomybės klausimai, teisėjų statusas nustatomas atsižvelgiant į jų kompetenciją, nepriklausomumą ir nešališkumą, kurių kiekvienas asmuo teisėtai tikisi iš teismo ir teisėjo, ir įtvirtinta, kad ši Chartija taikoma Europos bei tarptautinių teismų teisėjams (Didžioji Teisėjų Chartija).

Teisėjų nepriklausomumo svarbą pabrėžia Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos Milano kongreso 1985 m. gruodžio 13 d. rezoliucijoje Nr. 40/146 patvirtinti pagrindiniai

teismų nepriklausomumo principai, kalbama apie saviraiškos ir asociacijų laisvę, kvalifikacijos svarbą, teisėjų atranką, taip pat, kad teisėjų kadencijos trukmė, atlyginimas, pensinis amžius turi būti įtvirtinti įstatyme. Teisėjai saistomi konfidencialumo įsipareigojimų, turi imunitetą, neturi atsakyti už žalą, kuri atsirastų dėl netinkamai vykdomų teisminių funkcijų. Taip pat teisėjui gali būti pareikšti kaltinimai vykdančiam savo funkcijas, tačiau teisėjai turi teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, ir netgi sprendžiant teisėjo atsakomybės klausimą, byla turėtų būti nagrinėjama konfidencialiai, nebent teisėjas paprašytų kitaip. Teisėjai gali būti nušalinti pareigų, arba nusišalinti tik dėl sveikatos ar netinkamo elgesio, dėl kurio jis nebegali eiti savo pareigų (Milano kongreso 1985 m. gruodžio 13 d. rezoliucija Nr. 40/146).

Pagal Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją kiekvienas žmogus, remdamasis visiška lygybe, turi teisę į tai, kad jo bylą viešai ir teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas, kuris nustatytų jo teises ir pareigas, ar jo pareikšto kaltinimo pagrįstumą (10 straipsnis) (Visuotinė žmogaus teisių deklaracija). Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija nustatanti kiekvieno asmens pilietines teises ir pareigas ar jam pareikšto baudžiamojo kaltinimo pagrįstumą turi teisę, kad byla būtų išnagrinėta per trumpiausią laiką lygybės ir viešumo sąlygomis pagal įstatymą sudaryto nepriklausomo ir nešališko teismo (6 straipsnio 1 dalis) (Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija).

Dar vienas svarbus tarptautinės teisės dokumentas, tai Bangaloro teisėjų elgesio principai. Juos Hagoje parengė teisėjų grupė su tikslu stiprinti teismų neliečiamumą. Šiame dokumente pažymėta, kad visų teisių įgyvendinimas galiausiai priklauso nuo tinkamo teisingumo vykdymo, pripažįstama kompetentingo, nepriklausomo ir nešališko teismo išskirtinė svarba žmogaus teisių apsaugos procese. Šiais principais siekiama įtvirtinti teisėjų etiško elgesio standartus, padėti tinkamai palaikyti ir suprasti teismų sistemą. Yra išskirtos 6 pagrindinės vertybės, kuriomis turi vadovautis teisėjas vykdydamas savo pareigas ir pateiktos jų taikymo taisyklės. Didelis dėmesys žinoma skiriamas nepriklausomumo principui, akcentuojama nešališkumo svarba, plačiai aptartas teisingumo principo taikymas, taip pat aptarti tokie principai kaip garbingumas, lygybė bei kompetencija ir orumas. Bangaloro teisėjų elgesio principai padės įtvirtinti teisėjų etiško elgesio standartus. Jie sudaryti siekiant apibrėžti teisėjų elgesio gaires ir suteikti teismų sistemai pagrindą reguliuoti teisėjų elgesį (Bangaloro teisėjų elgesio principai).

Dar vienas svarbus dokumentas, tai Europos Tarybos Ministrų komiteto patvirtinta Rekomendacija dėl teisėjų nepriklausomumo, veiklos efektyvumo ir atsakomybių. Šios Rekomendacijos tikslas – stiprinti priemones užtikrinančias teisėjų nepriklausomumą, veiklos efektyvumą, garantijas ir atsakomybę, didinti teisėjų ir visos

teismų sistemos vaidmenį, užtikrinant teisingumo vykdymą, skatinti valstybių narių teisėjų ir teismų savivaldos institucijų bendradarbiavimą, kuriant bendrą teisinę kultūrą (Lietuvos teismas 2010). Pagrindinis teisinės valstybės aspektas yra, kad kiekvieno teisėjo nepriklausomumas saugo visos teismų sistemos nepriklausomumą. Teisėjai turi turėti nevaržomą laisvę spręsti bylas nešališkai, vadovaudamiesi galiojančiais įstatymais ir išaiškintais faktais. Kai teisėjai mano, kad jų nepriklausomumui iškilo grėsmė, jie turėtų turėti galimybę kreiptis į teismų tarybą ar kitą nepriklausomą instituciją, arba turėtų turėti kitas veiksmingas teisių gynimo priemones. Teisėjo ir teismų nepriklausomumas turėtų būti įtvirtintas Konstitucijoje arba kuo aukštesnės galios teisės akte. Įtvirtinta, kad teisėjų nepriklausomumas turi būti laikomas laisvės, pagarbos žmogaus teisėms ir nešališko įstatymo taikymo pagrindu. Teisėjai turi veikti nepriklausomai ir nešališkai, užtikrindami šalių lygybę prieš teismą. Teisėjų sprendimai turi būti pagrįsti ir skaitomi aiškia bei suprantama kalba. Taigi rekomendacija priimta su tikslu skatinti teisėjų nepriklausomumą, kuris yra neatsiejamas teisinės valstybės elementas ir yra būtinas teisėjų nešališkumui ir teismų sistemos veikimui (Recommendation CM/Rec(2010)12).

Kalbant tiksliai apie teisėjų darbą reglamentuojančius šaltinius yra labai svarbios Konsultacinės Europos teisėjų tarybos nuomonė (toliau – CCJE). CCJE yra Europos Tarybos patariamoji institucija klausimais, susijusiais su teisėjų nepriklausomumu, nešališkumu ir kompetencija. Tai vienintelis organas tarptautinėje organizacijoje, kurį sudaro tik teisėjai iš daugiau kaip 40 valstybių ir šiuo požiūriu jis yra unikalus Europoje, ir pasaulyje. Steigdama 2000 metais CCJE, Europos Taryba pirmiausia skyrė dėmesį teisėjų statusui ir teisingumo sistemos kokybei, įstatymams ir žmogaus teisių bei pagrindinių laisvių skatinimui ir apsaugai, kurių įgyvendinimo priklauso nuo tvirtos ir nepriklausomos teismų sistemos, įstatymų leidybos, vykdomosios ir teisminės valdžios abipusės pagarbos ir padidėjusio Europos piliečių pasitikėjimo savo teisingumo sistema (Lietuvos Teismai 2010).

CCJE pateikia nuomonę Nr. 1 dėl teismų sistemos nepriklausomumo ir teisėjų nenušalinimo nuo pareigų standartų. Teisėjų nepriklausomumas yra būtina teisinės valstybės sąlyga ir pagrindinė teisės į teisingą teismo procesą garantija. Pagrindiniai teisėjų nepriklausomumo principai kiekvienoje valstybėje narėje turėtų būti išdėstyti konstituciniu arba aukščiausiu teisiniu lygiu, o specifinės normos – įstatyminiu lygiu. Valstybių institucijos, atsakingos už patarimus dėl teisėjų skyrimo ir karjeros, turėtų parengti, paskelbti ir įgyvendinti objektyvius vertinimo kriterijus, kuriais siekiama užtikrinti nuopelnais ir kvalifikacija pagrįstos teisėjų atrankos ir karjeros vientisumą ir darbo veiksmingumą. CCJE pripažįsta Europos chartijoje įtvirtintą nuostatą dėl nepriklausomos institucijos, kurią sudarytų dauguma pačių teisėjų demokratiniu būdu išrinktų teisėjų,

įsteigimo ir rekomenduoja ją įgyvendinti. Teisėjų darbo užmokestis turėtų būti proporcingas jų vaidmeniui ir pareigoms, ir turėtų garantuoti tinkamą nedarbingumo išmoką bei atitinkamą pensijos dydį. Nepaisant hierarchijos teismų viduje kiekvienas teisėjas turi būti nepriklausomas atlikdamas savo funkcijas (Konsultacinė Europos Teisėjų Taryba Nuomonė Nr. 1).

Skaitant įvairius straipsnius, Konstitucinio teismo išaiškinimus dažnai sutinkame CCJE nuomonę Nr.3 dėl profesinio teisėjų elgesio, ypač etikos, teisėjo pareigoms netinkamo elgesio, nešališkumo principo ir taisyklių, įtvirtinus teisėjų darbui keliamus standartus. Ši nuomonė apima teisėjų profesinį elgesį reglamentuojančius principus ir taisykles, sudarytas remiantis labai aukštus standartus atitinkančiais etikos principais, kurie gali būti pačių teisėjų suformuluotuose profesinio elgesio standartuose. Daug dėmesio yra skiriama teisėjų nepriklausomumo principui, akcentuojama, kad tai yra esminis principas, teisėjų darbe. Kiekvienas teisėjas turėtų imtis priemonių įgyvendinti teisinį nepriklausomumą tiek instituciniu, tiek ir asmeniniu lygiu. Teisėjų nepriklausomumas taip pat yra neatsiejamas nuo teisėjų nešališkumo, kuris yra būtinas siekiant užtikrinti teismų sistemos patikimumą ir demokratinės visuomenės pasitikėjimą teismų sistema. Teisėjai visuomet turėtų elgtis nešališkai, užtikrinti, kad piliečiai neturėtų priežasties įtarti teisėją šališkumu. Todėl teisėjas turi būti nešališkas vykdydamas teismines funkcijas ir kitoje veikloje. Tuo norima pasakyti, jog teisėjų elgesį profesinėje veikloje visuomenės nariai traktuoja kaip esminį teismų patikimumo aspektą. Šioje nuomone CCJE pateikia rekomendacijas, kaip turėtų būti suformuoti teisėjų elgesio standartai, turėtų būti daugiau dėmesio skiriama teisėjų mokymams, kurie prisidėtų skleidžiant profesinio elgesio taisykles. Valstybėse, kuriose egzistuoja teismų priežiūros institucijos, siūloma rengti metines ataskaitas, tai padėtų formuoti tinkamą teisėjų mąstymą. Rengti profesinių asociacijų susirinkimus, kuriuose būtų forumas, vyktų diskusijos apie teisėjų atsakomybę ir deontologiją. Tokios asociacijos turėtų išplatinti teismams elgesio taisykles. Taip pat siūloma sudaryti aukšto lygio grupę etikos klausimų svarstymui iš asmenų, turinčių įvairių interesų teisingumo vykdymo srityje, ir skleisti šios grupės išvadas. CCJE pabrėžia, kad siekiant apsaugoti teisėjų nepriklausomumą, bet kokios profesinio elgesio standartų nuostatos turėtų būti pagrįstos dviem pagrindiniais principais: teisėjų elgesio principai turėtų išlikti nepriklausomi nuo drausmės taisyklių, kad vieno iš principų nesilaikymas netaptų drausmės pažeidimu, civilinės ar baudžiamosios atsakomybės objektu ir profesinio elgesio principus turėtų sudaryti patys teisėjai. Jie turėtų tapti teisėjų sudaryta savikontrolės priemone, leidžiančia teisminei valdžiai įgauti daugiau teisinės galios, veiklą organizuojant

pagal visuotinai pripažintus etikos standartus, tačiau jie turėtų konsultuotis su valdžios institucijomis (Konsultacinė Europos Teisėjų Taryba Nuomonė Nr. 3).

Šioje nuomonėje taip pat kalbama ir apie teisėjų atsakomybę. Dėl baudžiamosios atsakomybės CCJE mano, kad vadovaujantis įstatymais, teisėjams turėtų būti taikoma baudžiamoji atsakomybė už nusižengimus, padarytus ne darbo metu ir baudžiamoji atsakomybė neturėtų būti taikoma teisėjams už netiesiogine tyčia padarytus nusižengimus vykdant pareigas. CCJE taip pat pateikia rekomendacijas ir dėl drausminės atsakomybės, pažymi, kad kiekvienos valstybės teisėjams taikomas statutas arba pagrindinių principų chartija turėtų kaip įmanoma tiksliau numatyti, už kokias teisėjų klaidas gali būti taikomos drausminės nuobaudos ir kokia procedūra bus taikoma. Kiekviena valstybė turėtų įsteigti specialią instituciją ar paskirti asmenį, atsakingą priimti skundus, teisėjų, dėl kurių pateikti skundai, pasiaiškinimus ir nagrinėti, ar yra pagrindas pradėti drausminį procesą prieš teisėją. Inicijuotą drausmės bylą turėtų nagrinėti nepriklausoma institucija arba tribunolas garantuojant visas gynybos teises. Kiekvienoje valstybėje drausminis procesas turėtų būti įtvirtintas taip, kad drausmės institucijos (ar tai būtų valdžios institucija, tribunolas ar teismas) sprendimus būtų galima apskųsti teismui. Šios institucijos drausminės nuobaudos, taikomos teisėjams už patvirtintą nusižengimą, turėtų būti kaip įmanoma tiksliau numatytos teisėjų statute arba pagrindinių principų chartijoje ir taikomos proporcingai padarytam nusižengimui (Konsultacinė Europos Teisėjų Taryba Nuomonė Nr. 3).

Dar viena svarbi ir dažnai sutinkama CCJE nuomonė Nr.13 dėl teisėjų vaidmens vykdant teismų sprendimus, kurioje paminėti keli svarbūs elementai, kurių turėtų būti laikomasi. Esminis teisės elementas, tai veiksmingas privalomų teismų sprendimų vykdymas. Būtina užtikrinti visuomenės pasitikėjimą teisminės valdžios autoritetu. Teisminės valdžios nepriklausomumas ir teisė į teisingą teismą yra paneigiami, jei teismo sprendimas nėra vykdomas. Taip pat draudžiama kenkti sprendimo vykdymui pašaliniu tiek vykdomosios, tiek įstatymų leidžiamosios valdžios įsikišimu, priimant retroaktyvius teisės aktus. Visos valstybės valdžios turėtų užtikrinti, kad konstitucinės ar aukščiausios galios teisės aktų nuostatos, numatančios teismų nepriklausomumą, būtų suformuluotos taip, kad būtų reikalaujama greito teismų sprendimo be kitų valstybės valdžių įsikišimo, išskyrus galimas išimtis - amnestijos ir malonės suteikimo atvejus baudžiamosiose bylose. CCJE mano, kad teisinėje valstybėje valstybinės institucijos visų pirma privalo gerbti teismų sprendimus ir vykdyti juos greitai. Pati valstybės institucijos, atsisakančios paklusti teismų sprendimams, idėja paneigia teisės viršenybės koncepciją (Konsultacinė Europos Teisėjų Taryba Nuomonė Nr. 13).

Nors Konsultacinės Europos teisėjų tarybos nuomonės, taip pat Didžioji teisėjų chartija ar kiti aptarti dokumentai neturi privalomosios galios, juose įtvirtinti teisėjų ir teismų veiklos principai yra gairė Europos Tarybos valstybių narių įstatymų leidėjams. Pirmoje dalyje atskleista nepriklausomumo principo ir teisėjų atleidimo iš pareigų tvarkos analizė leidžia teigti, kad mūsų nacionalinėje teisėje nepriklausomumo principas užima labai svarbią vietą, kaip ir yra įtvirtinta tarptautiniuose teisės aktuose, rekomendacijose, šis principas įtvirtintas mūsų Konstitucijoje. Mes taip pat turime nepriklausomą instituciją, Teisėjų tarybą, kuri yra atsvara Respublikos Prezidentui sprendžiant dėl teisėjų perkėlimo, paskyrimo, nušalinimo ar atleidimo iš pareigų klausimo, ji padeda užtikrinti teisėjų nepriklausomumą nuo vykdomosios valdžios, akcentuojama, kad šios institucijos veikla turi būti skaidri, priimami sprendimai aiškūs ir motyvuoti, nes demokratinėje valstybėje negali kilti abejonių dėl formuojamo teisėjų korpuso, nes tuomet mažėtų žmonių pasitikėjimas teisingumu, teisine sistema. Didžiojoje teisėjų chartijoje kalbama apie nepriklausomumo garantijas, teismų sprendimai turi būti vieši ir paprastai, aiškiai surašyti, mūsų teisinėje sistemoje šios rekomendacijos įgyvendintos, Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje randame įtvirtintas nepriklausomumo garantijas, teismų sprendimai taip pat lengvai pasiekiami. Turime Teisėjų garbės teismą, kuris gina teisėjų pažeistas teises arba nagrinėja teisėjams iškeltas drausmės bylas, nes teisėjai, kaip minima ir CCJE nuomonėse turi būti nešališki, savo pareigas atlikti laikydamiesi įstatymų, duotos priesaikos. Skiriamas darbo užmokestis užtikrina orumą, finansinį saugumą, taip pat įtvirtinta, kad gali būti mažinamas tik susidarius nepalankiai ekonominei situacijai valstybėje, kitu atveju tai daryti draudžiama. Galime daryti išvadą, kad nacionalinėje teisėje įtvirtinti teisėjų darbą reglamentuojantys įstatymai, taip pat priimami sprendimai teismuose, puikiai atitinka tarptautinės teisės dokumentuose pateiktas rekomendacijas. Dabar liko išanalizuoti teisėjų atleidimo iš pareigų pagrindus bei tvarką, ir ar tikrai taip puikiai laikomasi visų reikalavimų.

3. TEISĖJŲ ATLEIDIMO IŠ PAREIGŲ PAGRINDAI

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 91 straipsnyje įtvirtinti teisėjų atleidimo iš pareigų pagrindai, o kai kurių taikymas plačiau detalizuotas Teismų įstatyme. Vieni iš šių pagrindų (teisėjo įgaliojimų laiko pasibaigimas arba įstatyme nustatyto pensinio amžiaus sulaukimas ir teisėją apkaltinusio teismo nuosprendžio įsiteisėjimas) susiję tik su objektyvaus fakto nustatymu, o kiti (teisėjo atleidimas iš pareigų savo noru, sveikatos būklė, kuri trukdo teisėjui eiti savo pareigas, išrinkimas į kitas pareigas arba teisėjo sutikimu perkėlus į kitą darbą, poelgis, kuriuo jis pažemino teisėjo vardą) – susiję ne tik su tokių faktų nustatymu, bet ir jų vertinimu (Kūris et.al., 2011, p. 174). Šioje dalyje ir apžvelgsim visus atleidimo pagrindus bei kaip jie atsiskleidžia praktikoje.

3.1. Savo noru

Vienas iš Konstitucijoje įtvirtintų teisėjo atleidimo pagrindų, kad teisėjas gali atsistatydinti, t.y. būti atleidžiamas savo noru. Šiuo atveju, kaip minėta pirmoje dalyje, didelis darbas tenka Teisėjų tarybai, jie priimdami sprendimą dėl patarimo Respublikos Prezidentui atleisti teisėją iš pareigų šiuo pagrindu, turi įvertinti ar jis prašo būti atleistas iš pareigų savo noru, niekieno neverčiamas. Svarbu paminėti, kad nėra neįmanomos ir tokios situacijos, nors ir labai retos, kad kai Respublikos Prezidentas jau gavęs Teisėjų Tarybos patarimą atleisti teisėją išnyksta pats pagrindas, dėl kurio jis turėjo būti atleistas, tuomet teisėjas gali kreiptis į Respublikos Prezidentą ir prašyti neatleisti jo iš pareigų. Tokiais atvejais Respublikos Prezidentas turi tam tikrą sprendimo nuožiūros laisvę (Kūris et.al., 2011, p. 174-175)

Svarbu paminėti ir tai, kokią įtaką, teisėjų atsistatydinimas iš pareigų daro jų socialinėms garantijoms. Konstitucinis Teismas yra nusprendęs, kad kai teisėjai, nepasibaigus įgaliojimų laikui yra atleidžiami iš pareigų savo noru (atsistatydina), tokie teisėjo įgaliojimų nutrūkimo pagrindai yra susiję su paties teisėjo laisvu apsisprendimu nebebūti teisėju, nebesiekti teisėjo karjeros (visiškai arba laikinai). Todėl įstatymų leidėjas turi diskreciją nustatyti, ar teisėjų socialinės (materialinės) garantijos nutrūkus teisėjo įgaliojimams tokiems asmenims (iš teisėjo pareigų atleistiems savo noru), sietinos vien su šių asmenų kaip teisėjų įgaliojimų nutrūkimu, ar ir su kitais teisiniais faktais. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad jeigu įstatymų leidėjas įtvirtina tokią teisėjo socialinę (materialinę) garantiją nutrūkus teisėjo įgaliojimams kaip teisėjo pensija, jis, paisydamas Konstitucijos, gali nustatyti ir atvejus, kai teisėjo pensija (kuri yra siejama su teisėjo konstituciniu statusu) buvusiam teisėjui yra neskiriama ir (arba) paskirtoji teisėjų

valstybinė pensija buvusiam teisėjui nebemokama. Tačiau atsižvelgiant į atleidimo pagrindą visais atvejais turi būti paisoma teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo, nekaltumo prezumpcijos, tinkamo teisinio proceso reikalavimų, kitų Konstitucijoje įtvirtintų imperatyvų (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas).

2020 m. rugsėjo 3 d. Respublikos Prezidentas priėmė dekretą, kuriuo kreipėsi į Teisėjų tarybą, dėl prašymo patarti atleisti du Lietuvos apeliacinio teismo teisėjus iš pareigų savo noru – Aloyzą Kruopį, kuris taip pat yra šio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkas ir Liną Žukauską. Abu šie teisėjai turi specialiojo liudytojo statusą teisėjų korupcijos byloje, kuri prasidėjo 2019 m. vasario 20 d., kai tuometinė šalies Prezidentė Dalia Grybauskaitė pasirašė dekretus, kuriais leido patraukti baudžiamojon atsakomybėn 8 teisėjų laisvę bei sustabdė jų įgaliojimus, nes buvo įtariama, kad už palankius teisėjų sprendimus buvo žadėti bei mokėti kyšiai. Teisėjų taryba sprendimus, patarti Respublikos Prezidentui dėl šių teisėjų atleidimo iš pareigų savo noru, priėmė vienbalsiai, atsižvelgiant į šiuos patarimus, 2020 m. rugsėjo 10 d. Prezidentė priėmė dekretus, kuriais kreipiasi į Seimą dėl pritarimo atleisti šiuos teisėjus iš pareigų, nes pagal Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 90 straipsnio 4 dalį, Apeliacinio teismo teisėjus iš pareigų Prezidentas atleidžia gavęs Seimo pritarimą, dėl abiejų teisėjų atleidimo pritarimai buvo gauti. Nors abu teisėjai susiję su korupcijos byla, buvo apklausti, apie galimai savo padarytą nusikalstamą veiklą, tačiau joks kitas statusas šiems teisėjams nebuvo atsiradęs, bet jeigu šiems teisėjams bus pareikšti kaltinimai, priimtas apkaltinamasis nuosprendis, jie neteks visų savo socialinių (materialinių) garantijų ir privilegijų. Teisėjų taryba pabrėžia, kad teisėjų apsisprendimas pasitraukti iš teisėjo pareigų nėra naujas reiškinys teismų sistemoje. Teismų įstatyme yra numatyta, kad teisėjai turi tokią teisę, tai teisėjo asmeninio apsisprendimo klausimas. Teisėjas, nutaręs baigti teisėjo karjerą savo noru, neprivalo detalčiai paaiškinti, kodėl pasirenka tokį sprendimą, o Teisėjų taryba nėra įgaliota aiškintis, kuo pagrįstas toks teisėjo pasirinkimas (Lietuvos Teismai 2019)

Nutinka ir tokių atvejų, kai teisėjas atsistatydina iš pareigų dėl pasirodžiusių nevienareikšmių diskusijų viešojoje erdvėje. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas Viktoras Aidukas nusprendė atsistatydinti, po to, kai pradėjus tyrimą dėl Vilniaus apygardos prokuratūros skyriaus vadovės Ritos Aliukonienės, kuriame teisėjas V. Aidukas apklaustas kaip specialusis liudytojas ir suprąsdamas, kad susiklosčiusių aplinkybių tyrimas reikalaus laiko, ir siekdamas kuo greičiau išsklaidyti bet kokias abejones Lietuvos Aukščiausiojo Teismo – aukščiausios kvalifikacijos profesionalų – veiklos skaidrumu, nusprendė atsistatydinti iš teisėjo pareigų (Lietuvos Teismai 2017). Respublikos Prezidentė 2017 m. kovo 13 d. dekretu kreipėsi į Teisėjų tarybą patarimo teikti Seimui atleisti V.

Aiduką, 2017 m. kovo 17 d. buvo gautas vienbalsis Teisėjų tarybos patarimas, ir Kovo 23 Seimas pritarė teisėjo atleidimui.

Nors šis teisėjo atleidimo iš pareigų pagrindas atrodo tinkamai įtvirtinantis darbuotojo laisvo apsisprendimo teisę, kadangi kiekvienas asmuo turi teisę spręsti dėl savo tolimesnės karjeros galimybių, yra laisvas rinktis darbo pareigas - teisėjai ne išimtis. Tačiau atsižvelgiant į teisėjų darbo pobūdį, jiems keliamus reikalavimus, nuolatinę įtampą, visuomenės nebylų spaudimą, darbo krūvį ir įvertinus šių veiksmų visumą, teisėjų atsistatydinimas vis tik ganėtinai retas reiškinys.

Teisėjų tarybą, kurios viena pagrindinių funkcijų būti atsvara Respublikos Prezidentui sprendžiant teisėjų atleidimo klausimus, komentuodama teisėjų atsistatydinimą pareiškia, kad jie nėra įgaliojami aiškintis kuo pagrįstas teisėjų pasitraukimas, manytina, kad Teisėjų taryba turėtų išsamiau ir detaliau vertinti teisėjo atsistatydinimo iš pareigų aplinkybes, bei argumentus, tai gali būti siejama su tam tikrais empatijos funkcijų elementais, o ne vien Teisėjų tarybos veiklą reglamentuojančiuose teisės aktose įtvirtintomis pareigybėmis.

Konstitucinis Teismas aiškiai įtvirtinęs, kad Teisėjų taryba privalo įsitikinti ar teisėjas išeina iš darbo savo noru, niekieno neverčiamas, bet susidaro įspūdis, kad Teisėjų taryba, nebyliai pritaria teisėjo vidiniam apsisprendimui, neatlikdama jiems pavestos funkcijos.

3.2. Pasibaigus įgaliojimų laikui arba sulaukus įstatyme nustatyto pensinio amžiaus

Teisėjai į pareigas skiriami iki 65 metų amžiaus. Tačiau čia esama alternatyvos: jei nustatyto pensinio amžiaus teisėjas sulaukia anksčiau nei pasibaigia jo įgaliojimų laikas, jis gali apsispręsti, ar išeiti į pensiją, ar dirbti teisėju, kol sulauks 65 metų (Kūris et.al., 2011, p. 175).

Teisėjo įgaliojimų laiko pasibaigimas ir tai, kad teisėjas sulaukia įstatyme nustatyto pensinio amžiaus, yra traktuojami kaip alternatyvūs teisėjo įgaliojimų nutrūkimo pagrindai. Pabrėžtina, kad Konstitucija neįpareigoja įstatymų leidėjo nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad Konstitucijoje arba įstatymuose nustatytas laikas, kai pasibaigia teisėjo įgaliojimai, sutaptų su laiku, kai teisėjas sulaukia įstatyme nustatyto pensinio amžiaus. Įstatymu gali būti nustatytas ir toks teisinis reguliavimas, pagal kurį teisėjo įgaliojimų laikas gali pasibaigti jam nesulaukus įstatyme nustatyto pensinio amžiaus, ir toks teisinis reguliavimas, pagal kurį teisėjo įgaliojimų laikas gali pasibaigti po to, kai teisėjas sulaukia

įstatyme nustatyto pensinio amžiaus (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas).

Teisėjų taryba, priimdama sprendimą dėl patarimo Respublikos Prezidentui atleisti teisėją iš pareigų šiuo pagrindu, privalo įsitikinti, ar iš tikrųjų įvyko šis objektyvus faktas, nustatčius šio fakto egzistavimą, Teisėjų taryba negali nepatarti Respublikos Prezidentui atleisti teisėją iš pareigų, o Prezidentas gavęs tokį patarimą, turi atleisti jį iš pareigų. Kai atleidžiamas Aukščiausiojo teismo teisėjas jį atleidžia Seimas, Respublikos Prezidento teikimu, o apeliacinio teismo teisėjo atleidimui reikalingas Seimo pritarimas.

Svarbu paminėti, kad Konstitucija neužkerta kelio įstatymu nustatyti, kad teisėjas, pasibaigus jo įgaliojimų laikui arba sulaukus įstatyme nustatyto pensinio amžiaus, dar gali šias pareigas eiti tol, kol bus baigtos nagrinėti tam tikros bylos, nebaigtos nagrinėti tą dieną, kai pasibaigė jo įgaliojimų laikas arba jis sulaukė įstatyme nustatyto pensinio amžiaus. Toks išimtinis teisinis reguliavimas yra konstituciškai pateisinamas, nes jo nenustačius sulėtėtų atitinkamų bylų sprendimas – teisingumo vykdymas ir taip galėtų būti sudarytos prielaidos pakenkti asmenų teisėms ir teisėtiems interesams, pažeisti tam tikras konstitucines vertybes. Kitaip bylų sprendimas sulėtėtų, jeigu teisėjo įgaliojimai nebūtų pratęsimi, taip pat tais atvejais, kai įgaliojimų pasibaigimo dieną teisėjas yra bebaigiąs nagrinėti sudėtingas bylas, kuriose dauguma procesinių veiksmų yra atlikta ir kuriose reikia laiko tam tikriems baigiamiesiems veiksams atlikti - baigiamajam sprendimui priimti (surašyti ir paskelbti) (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 30 d. sprendimas).

Tačiau kiekvieną kartą dėl tokio teisėjo įgaliojimų pratęsimo būtina gauti Teisėjų tarybos pritarimą. Šis Teisėjų tarybos pritarimas taip pat reiškia ir jos patarimą atleisti teisėją, kai tik bus baigtos nagrinėti atitinkamos bylos, todėl įgaliojimai turi būti nutraukti, kai tik įvyksta atitinkamas teisinis faktas, su kuriuo siejamas jų pratęsimas – baigiamos nagrinėti atitinkamos bylos. Įvykus šiems faktams Prezidentui nereikia pakartotinai kreiptis į Teisėjų tarybą pritarimo dėl atleidimo, nes jis jau yra gautas (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 30 d. sprendimas).

Taip pat svarbus aspektas, kad teisėjas, kurio įgaliojimai buvo pratęsti, kol bus baigtos nagrinėti tam tikros bylos yra visavertis teisėjas, jo, kaip teisėjo statusas nedalomas, jis turi tuos pačius įgaliojimus vykdyti teisingumą, atsakomybę, imunitetus, socialines garantijas, kaip ir kiti atitinkamo teismo teisėjai, jam taikomi tie patys Konstitucijoje numatyti veiklos suvaržymai ir atlyginimo ribojimas, todėl jis turi gauti tokį patį darbo krūvį ir turi būti mokamas toks pat atlyginimas, kaip ir kitiems to teismo teisėjams, bet tuo metu jam netaikomos teisėjo socialinės garantijos, kurios būna nustatytos teisėjams kai nutrūksta jų

įgaliojimai. Ši galimybė dėl teisėjų įgaliojimų laiko pratęsimo numatyta ir Teismų įstatymo 57 straipsnyje (Kūris et.al., 2011, p. 175-177)

Konstitucijos požiūriu niekaip nepateisinamas teismų pirmininkų ar skyrių pirmininkų įgaliojimų pratęsimas, kaip ir jų neatleidimas pasibaigus įgaliojimų laikui. Jeigu į minėtus teismo pirmininko, teismo skyriaus pirmininko ar kurias nors kitas administracines pareigas teismuose teisėjai buvo paskirti tam tikram įstatymų nustatytam laikui, šiam laikui pasibaigus jie turi būti atleidžiami iš pareigų ir dėl to, kaip ir skiriant juos į tas pareigas, turi būti priimamas atitinkamas individualus teisės taikymo aktas. Teismų pirmininkų, teismų skyrių pirmininkų, kitų teismuose administracines pareigas einančių teisėjų įgaliojimai negali būti pratęsti nei įstatymu, nei kokiu nors kitu bendro pobūdžio normas nustatančiu teisės aktu – tokie įgaliojimai apskritai negali būti pratęsti, nes pasibaigus įgaliojimų laikui jie nutrūksta (dėl to turi būti priimamas individualus teisės taikymo aktas), o tada įstatymų nustatyta tvarka turi būti iš naujo sprendžiama, ar to teismo pirmininku, teismo skyriaus pirmininku turi būti skiriamas tas pats teisėjas (jeigu įstatymai numato tokią galimybę), ar kitas asmuo (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Šiuo pagrindu buvo atleista Ukmergės rajono apylinkės teismo teisėja S. Petraškaitė, ji buvo paskirta į šias pareigas penkerių metų terminui. Pasibaigus šiam terminui, teisėja buvo atleista, nes Periodinio teisėjų veiklos vertinimo komisija, įvertinusi šios teisėjos veiklą, konstatavo, kad jos elgesys neatitinka Teisėjų etikos taisyklių reikalavimų. Konstitucinės justicijos byloje buvo tiriama ar Respublikos Prezidento dekretas, kuriuo buvo atleista S. Petraškaitė, neprieštarauja Konstitucijai. Kai apylinkių teismo teisėjai pirmą kartą skiriami penkerių metų terminui, „šis terminas aiškintinas kaip teisėjo „įgaliojimų laikas“, kuriam pasibaigus, jeigu asmuo savo darbu ir elgesiu įrodė esąs tinkamas teisėjo darbui, sprendžiamas teisėjo paskyrimo įstatyme nustatytam ilgesniam įgaliojimų laikui klausimas. Respublikos Prezidentas, gavęs Teismų tarybos patarimą atleisti teisėją S. Petraškaitę iš pareigų pasibaigus įgaliojimų laikui, privalėjo tai padaryti. Būtent tai Respublikos Prezidentas ir padarė išleisdamas pareiškėjo šioje byloje ginčijamą dekretą, todėl nėra jokio pagrindo teigti, esą ginčijamas dekretas pažeidžia Konstituciją ir Teismų įstatymą. Konstitucinis Teismas taip pat konstatavo, kad nėra jokio pagrindo teigti jog ginčijamas Respublikos Prezidento dekretas buvo išleistas pažeidžiant Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalį, nes S. Petraškaitė nebuvo traktuojama kitaip negu kiti apylinkių teismų teisėjai, kurių penkerių metų įgaliojimų laikas buvo besibaigiantys ir dėl kurių skyrimo iki 65 metų buvo kreiptasi į Teismų tarybą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 20 d. nutarimas Nr. 13/06)

Kaip jau buvo minėta, teismų pirmininkų įgaliojimai negali būti pratęsti, tačiau buvo susiklosčiusi teisės požiūriu neįtikėtina, su teise nesuderinama situacija, kai metus buvo vilkinamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko Vytauto Greičiaus atleidimas iš užimamų pareigų pasibaigus įgaliojimų laikui. Prezidentas Valdas Adamkus tris kartus savo dekretais siūlė atleisti V. Greičių. Teisėjo įgaliojimai baigėsi 2008 m. liepos 8 d., tačiau buvo atleistas tik 2009 m. liepos 21 d (respublika.lt, 2009)

Dėl susiklosčiusios situacijos buvo kreiptasi į Konstitucinį teismą, kuris nustatė, kad nėra jokių konstituciškai pateisinamų aplinkybių, dėl kurių teismų pirmininkų, teismų skyrių pirmininkų neatleidimas iš pareigų pasibaigus jų įgaliojimų laikui būtų suderinamas su Konstitucija, nes teismų pirmininkų, teismų skyrių pirmininkų įgaliojimų pasibaigimas yra objektyvaus pobūdžio faktas, nesusijęs su jų laisvu apsisprendimu (Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas Nr. 13/04-21/04-43/04).

Taip pat nustatyta, kad konstitucinis Seimo nario laisvo mandato principas negali būti suprantamas kaip Konstitucijos ir įstatymų nevaržoma Seimo nario absoliuti laisvė veikti taip, kad Seimas negalėtų įgyvendinti iš Konstitucijos kylančių reikalavimų ir kad būtų priimti nesuderinami su Konstitucija sprendimai, priešingas konstitucinio Seimo nario laisvo mandato principo aiškinimas reikštų Seimo nariui iš Konstitucijos ir iš Seimo nario priesaikos kylančių imperatyvų nepaisymą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas Nr. 13/04-21/04-43/04).

Aukščiausiojo Teismo pirmininko (ar šio teismo skyriaus pirmininko) neatleidimas iš pareigų pasibaigus jo įgaliojimų laikui yra nesuderinamas su iš Konstitucijos 112 straipsnio 2 dalies, 115 straipsnio 2 punkto kylančiais reikalavimais, konstituciniu teisinės valstybės principu, taip pat būtų sudaromos prielaidos interpretuoti konstitucinį Seimo nario laisvo mandato principą kaip Konstitucijos ir įstatymų nevaržomą Seimo nario laisvę veikti ir taip, kad būtų priimami su Konstitucija nesuderinami sprendimai, nepaisoma iš Konstitucijos ir Seimo nario priesaikos kylančių imperatyvų (Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas Nr. 13/04-21/04-43/04).

3.3. Dėl sveikatos būklės

Teisėjai taip pat gali būti atleisti iš pareigų dėl sveikatos būklės. Šiuo atveju Teisėjų taryba turi įsitikinti ar teisėjas turi sveikatos problemų, bet ir turi įvertinti, ar jo sveikatos būklė tikrai jam neleidžia eiti savo pareigų. Tačiau, jei Teisėjų taryba nustato, kad teisėjas, nors ir turi sveikatos problemų, bet sveikatos būklė nėra tokia, kad tai trukdytų jam eiti teisėjo pareigas, ji negali duoti patarimo Respublikos Prezidentui atleisti tokį teisėją iš pareigų.

Pagal Teismų įstatymą atleisti teisėją iš pareigų dėl sveikatos būklės galima, jei per vienerius metus jis serga daugiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba daugiau kaip 140 kalendorinių dienų per paskutinius dvylika mėnesių, arba jei suserga nepagydoma liga ar kita ilgalaikė liga, kliudančia jam eiti teisėjo pareigas. Tačiau ir šių nuostatų negalima absoliutinti, būtų neteisinga atleisti teisėją šiuo pagrindu, jeigu jo sveikatai būtų piktavališkai pakenkta dėl jo dirbamo darbo, ypač jei jo sveikata gali pagerėti (Kūris et.al., 2011, p. 177).

Pabrėžtina, kad minėtas teisėjo įgaliojimų nutrūkimo pagrindas yra susijęs ne su paties teisėjo laisvu apsisprendimu nebebūti teisėju, nebesiekti teisėjo karjeros, o su tuo, kad jis dėl nuo jo nepriklausančios priežasties – sveikatos būklės negali eiti savo pareigų ir jo įgaliojimai turi būti nutraukti pirma laiko. Įstatymų leidėjas, nustatydamas teisėjų socialines (materialines) garantijas nutrūkus jų įgaliojimams, šios aplinkybės negali nepaisyti (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas).

Teismų praktikoje buvo susiklosčiusi ir tokia situacija, 2012 m. rugpjūčio 3 d. Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Konstitucijos 114 straipsnio 2 dalimi, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 47 straipsnio 1 ir 3 dalimis bei atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. liepos 31 d. teikimą, pasirašė dekretą, kuriuo leido Radviliškio rajono apylinkės teismo teisėją Vytautą Butvilą patraukti baudžiamojon atsakomybėn, suimti ar kitaip suvaržyti jo laisvę bei sustabdė jo įgaliojimus iki galutinio sprendimo ikiteisminiame tyrime arba baudžiamojoje byloje įsiteisėjimo (Lietuvos Respublikos Prezidentas 2012). 2012 m. spalio 1 d. Respublikos Prezidentė pasirašė dekretą, kuriuo kreipėsi į Teisėjų tarybą patarimo dėl Radviliškio rajono apylinkės teismo teisėjo Vytauto Butvilo atleidimo iš pareigų už teisėjo vardo pažeminimą. Buvo kaltinamas, kad piktnaudžiavo tarnybine padėtimi siekdamas turtinės naudos, nesilaikė Teisėjų etikos principų ir taisyklių, nevengė viešųjų ir privačių interesų konflikto, savo turtinius interesus iškelė aukščiau už viešuosius interesus, pažeidė pagrindinius valstybės tarnybos principus, pažemino teisėjo vardą ir pakenkė teismo autoritetui ir dėl to didelės žalos patyrė valstybė bei Radviliškio rajono apylinkės teismas (Panevėžio apygardos teismo nutartis Nr. 1-14-337/2016). Tačiau sutrikus teisėjo sveikatai atleidimo klausimas buvo sustabdytas, 2013 m. gegužės 29 d. Prezidentė kreipėsi į Teisėjų tarybą su prašymu patarti atleisti V. Butvilą dėl sveikatos būklės, atsižvelgiant į Medicinos centro išvadą dėl teisėjo būklės, 2013 m. gegužės 31 d. Teisėjų taryba taip pat atsižvelgdama į Medicinos centro 2013 m. balandžio 29 d. pateiktą išvadą bei į teisėjo 2013 m. vasario 11 d. prašymą ir patarė atleisti teisėją dėl sveikatos būklės (Teisėjų tarybos nutarimas Nr. 13P-68-(7.1.2)) o Birželio 5 d. V. Butvilas buvo atleistas.

Nors teisėjas buvo kaltinamas piktnaudžiavimu tarnyba ir pažeminęs teisėjo vardą, bet galiausiai buvo atleistas dėl sveikatos būklės, tačiau teisėjo atsakomybės klausimas vis tik buvo nagrinėjamas dėl jam pareikštų kaltinimų. 2016 m. Panevėžio apygardos teisme nagrinėjant baudžiamąją bylą, kurioje buvo sprendžiamas teisėjo kaltės klausimas buvo nuspręsta, kad nors pažeidimas buvo konstatuotas, bet teisėjas yra nekaltas ir baudžiamoji byla buvo nutraukta, nes teisėjui buvo diagnozuotas psichikos sutrikimas dėl kurio jis negalėjo suprasti savo veiksmų esmės ir jų valdyti. (Panevėžio apygardos teismo nutartis Nr. 1-14-337/2016).

3.4. Išrinkus į kitas pareigas arba jų sutikimu perkėlus į kitą darbą

Dar vienas teisėjų atleidimo iš pareigų pagrindas yra, kai teisėjas yra išrenkamas į kitas pareigas arba jo sutikimu perkeliamas į kitą darbą. Tačiau šios nuostatos negalima aiškinti tik pažodžiui. Ši formuluo­­tė apima visus atvejus, kai teisėjas jo sutikimu paskiriamas, išrenkamas arba kuriuo nors būdu užima kitas pareigas, net nepriklausomai nuo to, koks naujų pareigų užėmimo būdas numatytas įstatymuose ar kituose teisės aktuose. Teisėjų taryba šiuo atveju turi įsitikinti ar teisėjas buvo išrinktas į kitas pareigas ar perkeltas į kitą darbą tik jo sutikimu, tačiau jei taryba nustato, kad teisėjo sutikimo nebuvo, ji negali patarti Respublikos Prezidentui atleisti teisėją iš pareigų (Kūris et al., 2011, p. 177-178)

Svarbu paminėti, kad prieš patardama Respublikos Prezidentui dėl kurio nors bendrosios kompetencijos specializuoto teismo teisėjo paskyrimo, perkėlimo, Teisėjų taryba turi pareigą išsiaiškinti ir įvertinti visas turinčias reikšmės aplinkybes, ar siūlomas perkelti ar paaukštinti teisėjas atitinka teisėjui (taip pat tos teismų sistemos bei tos grandies teismo teisėjui) keliamus reikalavimus, ar jis turi atitinkamam darbui būtiną kvalifikaciją, ar jis yra nepriekaištingos reputacijos, ar nėra kitų aplinkybių, dėl kurių asmuo negali būti paaukštinamas, perkeliamas (arba skiriamas būtent Respublikos Prezidento nurodyto teismo teisėju, paaukštinamas paskiriant būtent į tą teismą, perkeliamas būtent į tą teismą), tik tuomet, kai jie iš anksto gauna visą atitinkamam klausimui svarstyti būtiną informaciją, turi galimybę ją atidžiai išnagrinėti, prireikus pareikalauti papildomos informacijos ir priimti sprendimą. Patarimai Respublikos Prezidentui turi būti racionaliai argumentuoti, motyvai, dėl kurių patariama turi būti aiškiai išdėstyti. Visuomenė taip pat turi būti informuojama apie priimtus sprendimus (patarimus Respublikos Prezidentui) (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Pareiga kyla ir įstatymų leidėjui, jis turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad Teisėjų taryba turėtų įgaliojimus gauti iš valstybės ir savivaldybių institucijų (jų pareigūnų)

visą reikalingą informaciją, kuri leistų išsiaiškinti ir įvertinti visas turinčias reikšmės aplinkybes teisėjų paskyrimo ar perkėlimo klausimu. Atsakomybė už atitinkamą patarimą Respublikos Prezidentui tenka būtent specialiai teisėjų institucijai, į kurią Respublikos Prezidentas kreipėsi atitinkamo patarimo. Tačiau Respublikos Prezidentas, prieš kreipdamasis į Teisėjų tarybą patarimo, turi pasinaudoti įstatymų nustatytais galimybėmis ir išsiaiškinti bei įvertinti visas turinčias reikšmės aplinkybes, bet tai neatleidžia specialios teisėjų institucijos nuo jiems kylančios pareigos ir atsakomybės (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Analizuojant šį atleidimo iš pareigų pagrindą svarbu apžvelgti ir neeilinę teismų praktikoje susiklosčiusią situaciją, kai Respublikos Prezidentas 2019 m. gruodžio 16 d. paskelbė dekretą Nr. 1K-164 „Dėl teikimo Lietuvos Respublikos Seimui atleisti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėją Sigitą Rudėnaitę iš šio teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko pareigų ir skirti ją Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininke“. Dekretas buvo paskelbtas atsižvelgiant į Teisėjų tarybos 2019 m. gruodžio 16 d. nutarimą, kuriuo buvo gautas pritarimas dėl Sigitos Rudėnaitės atleidimo bei paskyrimo. Šiuo Respublikos Prezidento dekretu Seimui teikta atleisti Aukščiausiojo Teismo teisėją iš šio teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko pareigų dar nepaskyrus jos šio teismo pirmininke. Šiame dekrete kaip atleidimo iš pareigų teisiniai pagrindai yra nurodyti Teismų įstatymo 81 straipsnio 1 dalies 3 punktas, kuriame daroma nuoroda į šio įstatymo 90 straipsnio 1 dalį, ir 90 straipsnio 1 dalies 4 punktas, pagal kurį teisėjas atleidžiamas iš pareigų, kai jis yra išrinktas į kitas pareigas arba jo sutikimu perkeltas į kitą darbą. 2020 m. balandžio 21 d. vykusiam Seimo posėdyje, slapto balsavimo rezultatai lėmė, kad S. Rudėnaitė buvo atleista Lietuvos Aukščiausiojo teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko pareigų nepaskyrus jos Aukščiausiojo Teismo pirmininke (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2020 m. rugsėjo 2 d. Nr. KT153-N13/2020). Komentuodamas šį sprendimą V.A. Vaičiaitis taikliai įvardino, kad Seimas priėmė sprendimą, dėl kurio nebuvo nei Prezidento teikimo, tiek Teisėjų tarybos patarimo (V.A. Vaičaitis 2020).

Konstitucijos 115 ir Teismų įstatymo 81 ir 90 straipsniuose įtvirtinti teismo skyriaus pirmininko atleidimo pagrindai lemia, kad teismo skyriaus pirmininkas negali būti atleidžiamas iš pareigų, jei nėra paskirtas į kitas pareigas arba nėra kitų atleidimo iš pareigų pagrindų. Svarstomu atveju, teisėjos nepaskyrus į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko pareigas, išnyko ir pagrindas atleisti ją iš užimamų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko pareigų. (Lietuvos Respublikos Seimo etikos ir procedūrų komisija išvada Nr. 101-I-8). Šis iki šiol beprecedentis teisinis nesusipratimas įvyko dėl to, kad Seimas, remdamasis Prezidento dekretu ne visai teisiškai korektiška

formuluote nusprendė dėl šios teisėjos paskyrimo organizuoti du atskirus balsavimus, nors nežiūrint į nekorektišką Prezidento dekreto formuluotę, šiuo atveju Seimui būtų užtekę vieno balsavimo, kadangi Prezidento teikimas atleisti teisėją iš teismo skyriaus pirmininkės pareigų nėra savarankiškas juridinis faktas, o buvo neatsiejamai susijęs su jos paskyrimu į šio teismo pirmininkės pareigas komentuodamas susidariusią situaciją teigė V. A. Vaičiaitis (V.A. Vaičiaitis 2020).

Dėl šio Respublikos Prezidento dekreto Lietuvos Respublikos Seimas kreipėsi į Konstitucinį teismą, prašydamas ištirti ar 2019 m. gruodžio 16 d. dekretas Nr. 1K-164 neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos teismų įstatymui. Šis Seimo kreipimasis sustabdė ginčijamo nutarimo galiojimą su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis, atkūrė minėtos teisėjos pareigas, kurias ji ėjo iki šio nutarimo priėmimo. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad buvo nepaisyta Teismų įstatymo 79 straipsnio 4 dalyje nustatytos Aukščiausiojo Teismo skyriaus pirmininko įgaliojimų trukmės ir kartu pažeistas konstitucinis teisėjo ir teismų nepriklausomumo principas, neužtikrinta teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas, kurie yra neatsiejami teisinės valstybės principo elementai, suponuojantys valstybės pareigą užtikrinti teisinio reguliavimo tikrumą ir stabilumą, apsaugoti asmenų teises, gerbti teisėtus interesus ir teisėtus lūkesčius, vykdyti prisiimtus įsipareigojimus asmeniui. Taigi pažeistas ir konstitucinis teisinės valstybės principas, pamintos Konstitucinės vertybės. Taip pat nepaisyta Teismų įstatymo 81 straipsnio 1 dalyje ir 90 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytų Aukščiausiojo Teismo skyriaus pirmininko atleidimo iš pareigų pagrindų ir kartu pažeista Konstitucijos 111 straipsnio 4 dalis, įpareigojanti visus subjektus, kurie turi įgaliojimus spręsti teisėjų atleidimo iš pareigų klausimus, laikytis Teismų įstatyme nustatytos teisėjų atleidimo iš pareigų tvarkos, Konstitucijos 115 straipsnio 4 punktas, pagal kurį teisėjas atleidžiamas iš pareigų paskyrus jį į kitas pareigas. Nesilaikyta konstitucinio atsakingo valdymo principo, suponuojančio, kad visos valstybės institucijos ir pareigūnai turi tinkamai įgyvendinti jiems Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus (Lietuvos respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2020 m. rugsėjo 2 d. Nr. KT153-N13/2020).

Taigi Konstitucinio Teismo nutarimu Seimo 2020 m. balandžio 21 d. nutarimas, kuriuo Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkė S. Rudėnaitė buvo atleista iš šių pareigų, pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai ir Teismų įstatymui. Atsižvelgiant į tai, Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkė S. Rudėnaitė negalės būti laikoma atleista iš šių pareigų. Vadinasi, nuo Konstitucinio Teismo nutarimo įsigaliojimo dienos Aukščiausiojo Teismo teisėja eina Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko pareigas (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2020 m. rugsėjo 2 d. Nr.

KT153-N13/2020). Taip pat ši situacija puikiai parodė, kad norint išvengti tokių situacijų būtina koreguoti ir Teismų įstatymą.

Teismų praktikoje buvo susiklosčiusi situacija, kai Seimas nutarimu R. K. Urbaitį Konstitucinio Teismo teisėju paskyrė neatleidęs jo iš Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigų. Tačiau Konstitucijoje nėra nuostatų, reikalaujančių, kad asmuo, kurio kandidatūra į Konstitucinio Teismo teisėjus yra pateikta, dar iki balsavimo dėl jo kandidatūros Seime atsisakytų dirbamo darbo, užimamų pareigų ar pašalintų kitus Konstitucijoje nurodytus nesuderinamumus su Konstitucinio Teismo teisėjo pareigomis, juk paskirtasis Konstitucinio Teismo teisėjas, kol jis nėra nustatyta tvarka prisiekęs Seime, nėra Konstitucinio Teismo teisėjo pareigų. Todėl buvo konstatuota, kad Seimas, 2005 m. kovo 15 d. nutarimo 2 straipsniu paskyręs R. K. Urbaitį Konstitucinio Teismo teisėju prieš tai jo neatleidęs iš Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigų, nepažeidė iš Konstitucijos kylančio draudimo tam pačiam asmeniui tuo pat metu būti ir Aukščiausiojo Teismo, ir Konstitucinio Teismo teisėju. Taip pat buvo paminėta, kad prieš priimdamas sprendimą dėl kurio nors Lietuvos Respublikos teismo teisėjo, paskirto Konstitucinio Teismo teisėju, atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentas pagal Konstituciją neturi kreiptis patarimo į Teisėjų tarybą ir ši institucija pagal Konstituciją neturi įgaliojimų Respublikos Prezidentui patarti šiuo klausimu (Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas Nr. 10/05)

3.5. Kai savo poelgiu pažemino teisėjo vardą

Teismų įstatymo 90 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, kad teisėjas atleidžiamas iš pareigų, kai savo poelgiu pažemino teisėjo vardą. Šiame įstatyme įtvirtinta, kad „Teisėjo vardą žeminantis poelgis – tai su teisėjo garbe nesuderinamas ir Teisėjų etikos kodekso reikalavimų neatitinkantis poelgis, kuriuo pažeminamas teisėjo vardas bei kenkiama teismo autoritetui. Teisėjo vardą žeminančiu poelgiu taip pat pripažįstamas bet koks pareiginis nusižengimas – aiškiai aplaidus konkrečios teisėjo pareigos atlikimas arba jos neatlikimas be pateisinamos priežasties” (Lietuvos Respublikos teismų įstatymas). Formuluoant „teisėjo vardą žeminantis poelgis“ yra labai plati, ji apima ne tik teisėjo elgesį, kuriuo jis pažemino teisėjo vardą vykdydamas savo pareigas, bet ir teisėjo vardą pažeminusį elgesį, nesusijusį su teisėjo įgaliojimų vykdymu. Labai svarbu kiekvienu atveju įvertinti visus su poelgiu susijusias ir turinčias reikšmės bylai aplinkybes, nes nėra ir negali būti jokio baigtinio poelgių, kuriais teisėjas pažemina teisėjo vardą, sąrašo. Taip pat, jeigu sugretinus šią sampratą su formalia sąvoka „nepriekaištinga reputacija“ samprata, matome, kad teisėjo vardą žeminantis poelgis gali apimti ir elgesį, nelaikytiną žeminančiu asmens reputaciją

pagal Teismų įstatymo 52 straipsnį (Kūris et.al., 2011, p. 178). Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkte numatytas poelgis, kuriuo pažeminamas teisėjo vardas, suponuoja ne tik atitinkamų objektyvaus pobūdžio faktų nustatymą (konstatavimą), bet ir jų vertinimą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 10 d. sprendimas).

Teisėją, kuris savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, galima atleisti iš pareigų ir nebaigus nagrinėti jo drausmės bylos ar net jos neiškėlus. Teisėjų tarybą, sprendama dėl teisėjo atleidimo, privalo įsitikinti, kad tam tikras teisėjo poelgis buvo, ir įvertinti, ar juo tikrai buvo pažemintas teisėjo vardas. Tačiau, jei Teisėjų taryba nustato, kad tam tikras poelgis buvo, bet juo nebuvo pažemintas teisėjo vardas, ji negali patarti Respublikos Prezidentui atleisti teisėją iš pareigų šiuo pagrindu. Taip pat poelgių būna įvairių, todėl Teismų įstatyme numatyta galimybė už teisėjo vardą žeminantį poelgį taikyti teisėjui ir švelnesnes drausmines nuobaudas nei atleidimas iš pareigų. Teisėjo vardą žeminantis poelgis turėtų suponuoti ir priesaikos sulaužymą, ir šiurkštų Konstitucijos pažeidimą, bet Konstitucinė jurisprudencija šiuo klausimu kol kas tyli (Kūris et.al., 2011, p. 178-180)

Tačiau, nuolat pasikartojančios šiurkščios, akivaizdžios teisės aiškinimo arba taikymo klaidos, nuolat pasikartojantys šiurkštūs, akivaizdūs proceso įstatymų pažeidimai, padaryti teisėjui priimant sprendimus, yra pagrindas teismų savivaldos institucijoms turinčioms atitinkamus įgaliojimus, teisėjo elgesį vertinti kaip netinkamą pareigų atlikimą, aplaidų bylų nagrinėjimą), reikiamos profesinės kvalifikacijos stoka, taikyti teisėjui drausminę atsakomybę, pripažinti jį savo poelgiu pažeminusiu teisėjo vardą. Teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos sistema privalo veikti taip, kad būtų sudarytos prielaidos teisėją, savo poelgiu pažeminusį teisėjo vardą, atleisti iš pareigų (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 10 d. sprendimas)

Analizuojant teisėjų atleidimo iš pareigų tvarką, kai teisėjas savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, labai svarbų vaidmenį vaidina Lietuvos Respublikos teisėjų etikos kodeksas. Šis dokumentas nustato pagrindinius Lietuvos teisėjų elgesio principus. Kodeksas reglamentuoja teisėjų elgesį tiesioginių pareigų atlikimo metu ir elgesį, nesusijusį su tiesioginių pareigų atlikimu. Šis teisės aktas padeda teisėjams priimti sprendimus netradicinėse procesinėse ir gyvenimo situacijose, kad nenukentėtų nei teismo, nei teisėjo vardas. Teisėjų etikos kodekse apibrėžti veiklos ir elgesio principai, kurių turi laikytis teisėjas, vykdydamas teisės aktuose nustatytas funkcijas, taip pat laisvu nuo tiesioginių funkcijų vykdymo metu. Šis kodeksas taikomas visiems teisėjams be išlygų. Teisėjų etikos kodekse įtvirtinti pagrindiniai teisėjų elgesio principai, kurių turi laikytis teisėjas eidamas savo pareigas, taip pat kokių taisyklių turi laikytis teisėjas vadovaudamasis šiais principais (Lietuvos Respublikos teisėjų etikos kodeksas).

Visai neseniai iš pareigų buvo atleista Klaipėdos miesto apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų teisėja Rasa Augustė. Teisėjų garbės teismas konstatavo, kad teisėja savo elgesiu pažeidė ne vieną Teisėjų etikos kodekso reikalavimą ir taip pažemino teisėjo vardą bei pakenkė teismo autoritetui. Teisėjos R. Augustės elgesys pažeidžia Teisėjų etikos kodekse įtvirtintus pareigingumo, teisingumo ir nešališkumo, pavyzdizingumo, padorumo, solidarumo principus. Teisėjų garbės teismas nustatė, kad teisėja nevykdė įstatyme įtvirtintos imperatyvios pareigos teismo pirmininkui pranešti apie teismo procesus, kuriuose ji pati yra proceso šalis. Taip pat nustatyta, kad teisėja nenusišalino nuo civilinės bylos, kurioje viena iš šalių buvo UAB „Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras“. Drausmės bylos duomenimis, teisėja R. Augustė ėmėsi nagrinėti minėtą civilinę bylą, nors su šiuo juridiniu asmeniu ne vienerius metus pati bylinėjasi keliuose Lietuvos teismuose. Vėliau, UAB „Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centrai“ pareiškus nušalinimą, teisėja R. Augustė visgi nusišalino nuo šios bylos nagrinėjimo, tačiau tai padarė dėl neva jai daromo spaudimo. Kadangi byla buvo perduota nagrinėti kitai teisėjai, R. Augustė teismo pirmininkui pateikė tarnybinį pranešimą dėl šios teisėjos, kuriame pateikė teisėjos priimtos nutarties vertinimą, bei, padariusi asmenines išvadas apie jos neteisėtumą, prašė spręsti teisėjos drausminės atsakomybės klausimą. Toks teisėjos R. Augustės elgesys Teisėjų garbės teismo buvo įvertintas, kaip kišimasis į kito teisėjo teisingumo vykdymo veiklą ir pažeidžiantis konstitucinį teisėjo nepriklausomumo principą. Teisėjos R. Augustės drausminės atsakomybės klausimas Teisėjų garbės teisme sprendžiamas ne pirmą kartą, tuo metu jai buvo skirti griežti papeikimai, tačiau tai rodo, kad teisėja savo elgesio nepakeitė ir išvadų nepadarė. Įvertinęs visą turimą medžiagą Teisėjų garbės teismas teikė siūlymą Respublikos Prezidentui atleisti teisėją iš pareigų (Lietuvos Teismai 2020). Gavęs šį patarimą Respublikos Prezidentas 2020 m. gruodžio 23 d. priėmė dekretą, kurio kreipėsi į Teisėjų tarybą prašydamas patarimo atleisti teisėją Rasą Augustę iš užimamų pareigų, nes savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, kartu šiuo dekretu buvo sustabdė teisėjos įgaliojimus, kol bus priimtas sprendimas dėl atleidimo (Lietuvos Respublikos Prezidentas 2020). 2021 m. sausio 29 d. vykusiame posėdyje Teisėjų taryba vienbalsiai priėmė sprendimą patarti atleisti teisėją R. Augustę iš užimamų pareigų, buvo įvertinta visa surinkta drausmės byloje surinkta medžiaga, išklaudyti teisėjos paaiškinimai. Teisėjos padaryti pažeidimai konstatuoti Teisėjų garbės teismo sprendimu, kuris peržiūrėtas Lietuvos Aukščiausiajame Teisme ir paliktas nepakeistas. R. Augustė pripažinta pažeminusi teisėjo vardą. Teisėjos nekritiškas požiūris į savo elgesį, atsisakymas pripažinti padarytas klaidas ne tik žemina pačios teisėjos vardą, tačiau ir diskredituoja visą teismų sistemą, o tai nesuderinama su tolesniu teisėjos pareigų vykdymu – pabrėžė Teisėjų tarybos pirmininkė S. Rūdėnaitė.

Teisėja padarė nevienkartinius teisėjams keliamų įstatymo reikalavimų ir teisėjų etikos principų pažeidimus. Šis atvejis išsiskyrė tuo, kad teisėjai R. Augustei drausmės byla buvo keliamą jau 4 kartą per 7 metus (Lietuvos Teismai 2021). Respublikos Prezidentui gavus pritarimą iš Teisėjų tarybos 2021 m. vasario 2 d. Prezidentas pasirašė dekretą, kuriuo teisėja R. Augustė buvo atleista iš pareigų, savo poelgiu pažeminusi teisėjo vardą (Dekretas dėl apylinkės teismo teisėjo atleidimo Nr. 1K-516, 2021).

Teismų praktikoje susiklosto ir situacijų, nors teisėjas savo poelgiu ir pažemino teisėjo vardą, tačiau savo pareigas išsaugo. Vilniaus miesto apylinkės teismo teisėjas Mindaugas Striaukas buvo sustabdytas prie vairo išgėręs, šis padarytas pažeidimas tikrai neatitinka Teisėjų etikos kodekse įtvirtintų principų, kurių teisėjas turi laikytis ne tik eidamas pareigas, bet ir gyvenime. Respublikos Prezidentas 2020 m. gegužės 25 d. priėmė dekretą, kuriuo kreipėsi į Teisėjų tarybą dėl patarimo atleisti teisėją M. Striauką iš užimamų pareigų. 2020 m. gegužės 28 d. Teisėjų etikos ir drausmės komisija konstatavo, kad teisėjas Mindaugas Striaukas savo elgesiu pažeidė Teisėjų etikos kodekse įtvirtintus padorumo ir pavyzdingumo principų reikalavimus, iškėlė drausmės bylą ir perdavė ją nagrinėti Teisėjų garbės teismui. Teisėjų garbės teismas, 2020 m. liepos 17 d. sprendimu pripažindamas Teisėjų etikos kodekso 13 straipsnio 1 ir 7 punktų bei 14 straipsnio 1 ir 2 punktų pažeidimus teisėjo veiksmuose įvertinęs šį teisėją charakterizuojančius duomenis, paties teisėjo duotus paaiškinimus bei išreikštą nuoširdų gailėjimąsi, skyrė jam drausminę nuobaudą – griežtą papeikimą. Respublikos Prezidentas, M. Striauko elgesį vertina kaip pakankamą griežčiausios drausminės nuobaudos teisėjo atleidimui iš pareigų skyrimui. Teisėjų taryba svarstydamą dėl patarimo Respublikos Prezidentui klausimą pripažįsta, kad teisėjas Mindaugas Striaukas savo veiksmais pažeidė padorumo ir pavyzdingumo principo reikalavimus, pakenkė teismų sistemos autoritetui. Tačiau, įvertinusi visą pateiktą medžiagą, paties teisėjo duotus paaiškinimus, Teisėjų taryba sprendžia, kad teisėjo Mindaugo Striauko padaryto pažeidimo pavojingumas, taip pat asmeninės bei profesinės teisėjo savybės lemia, kad Respublikos Prezidento siūloma drausminė nuobauda teisėjui – atleidimas iš pareigų būtų per griežta ir neproporcinga. Kadangi teisėjo pažeidimai yra vienkartinio pobūdžio, teisėjas anksčiau drausmine tvarka nebaustas, turi ilgametę – 15 metų – teisėjo darbo patirtį, jo profesiniai gebėjimai ir asmeninės savybės vertinami tik teigiamai, dėl savo padaryto pažeidimo teisėjas labai gailisi, išgyvena ir atsiprašo. Tai leido Teisėjų tarybai tikėti, kad toks teisėjo elgesys ateityje nepasikartos, o teisėjo drausminės atsakomybės tikslai bus pasiekti švelnesnės drausminės nuobaudos, paskirtos Teisėjų garbės teismo 2020 m. liepos 17 d. sprendimu, įgyvendinimu. Todėl Teisėjų tarybą priėmė

sprendimą nepatarti Respublikos Prezidentui atleisti teisėją iš užimamų pareigų (Teisėjų tarybos nutarimas Nr. 13P-85-(7.1.2)).

Tačiau ši situacija, kai teisėjas savo poelgiu pažeidė Teisėjų etikos kodeksą, bet nebuvo atleistas iš pareigų, neliko nepastebėta ir neaparta. Profesorius Vytautas Sinkevičius komentuodamas Teisėjų tarybos nutarimą padarė tokias išvalgas - jeigu teisėjas tikrai savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, Teisėjų taryba privalo patarti Respublikos Prezidentui atleisti tą teisėją iš pareigų. Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad tokiais atvejais minėta speciali teisėjų institucija negali nepatarti Respublikos Prezidentui atleisti to teisėjo iš pareigų, o Respublikos Prezidentas, gavęs tokį patarimą, turi įgaliojimus atleisti teisėją iš pareigų. Laikantis šios Konstitucinio Teismo doktrinos, yra užtikrinamas dviejų konstitucinių vertybių: t. y. teisėjo nepriklausomumo apsaugos ir konstituciškai pagrįsto viešojo intereso, kad teisėjais nedirbtų asmenys, kurie savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, balansas. Nagrinėjamu atveju buvo nepaisoma minėtos Konstitucinio Teismo doktrinos. Susiklostė liūdna praktika, buvo leista likti teisėju asmeniui, kuris vairavo išgėręs, taigi, savo poelgiu akivaizdžiai pažemino teisėjo vardą. Teisėjų taryba neatliko jai tenkančios konstitucinės pareigos, ji nepaisė Konstitucinio Teismo suformuotos doktrinos, taigi, nepaisė Konstitucijos, nepagrįstai išplėtė jai Konstitucijoje nustatytos diskrecijos ribas, nepateikė teisėjo veiklos teisinio vertinimo. Vien dėl to Teisėjų tarybos sprendimas nelaikytinas tinkamai motyvuotų, jis vertintinas kaip pažeidžiantis konstitucinį teisinės valstybės principą, taip pat Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalį, kurioje įtvirtinti Teisėjų tarybos įgaliojimai (V. Sinkevičius 2020).

Tačiau teisininkas Gintaras Kryževičius šiuo klausimu išsakė visai kitą poziciją ir stojo ginti taip peikiamos Teisėjų tarybos. Nurodė, kad remiantis galiojančiais įstatymais, girtumas nėra tas teisinis faktas, kuris besąlygiškai pripažįstamas tokiu teisėjo vardo pažeminimu, kuris yra absoliutus pagrindas teisėjui atleisti. Kadangi M. Striaukas jau buvo nubaustas drausmine tvarka, sprendimą priėmė Teisėjų garbės teismas, tai pagal įstatymą nebuvo pagrindo patarti Prezidentui atleisti jį iš teisėjų dėl teisėjo vardo pažeminimo, nes tai būtų dvigubas baudimas – būtų pažeistas *non bis in idem* principas, kurį yra plačiai aiškinęs tiek Konstitucinis Teismas, tiek ir Europos Žmogaus Teisių Teismas. Teisininkas pabrėžia, kad nedera kaltinti Teisėjų tarybos, kuri vadovavosi visuotinai pripažintais bendraisiais teisės principais (G. Kryževičius 2020).

Dar viena didelio visuomenės dėmesio sulaukusi bei ažiotažą sukėlusį neeilinį teismų praktikoje susiklosčiusi situacija kai iš pareigų buvo atleista Panevėžio apygardos administracinio teismo teisėją Vaivą Savickienę, kaip pažeminusi teisėjo vardą. 2010 m. liepos 28 d. tuometinė Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė išleido dekretą, kuriuo

įvertinusi Teisėjų etikos ir drausmės komisijos 2010 m. liepos 7 d. sprendime nurodytus su teisėjo garbe nesuderinamus veiksmus ir Teisėjų etikos kodekso reikalavimų pažeidimus, kreipėsi patarimo į Teisėjų tarybą dėl teisėjos atleidimo iš pareigų (Dekretas dėl kreipimosi į teisėjų tarybą Nr. 1K-434). 2010 m. lapkričio 5 d. Teisėjų taryba priėmė nutarimą patarti Lietuvos Respublikos Prezidentei atleisti Vaivą Savickienę iš Panevėžio apygardos administracinio teismo teisėjo pareigų, savo poelgiu pažeminus teisėjo vardą. Taryba konstatavo, kad teisėja atliko neteisėtus veiksmus, kurių pagrindu nesirgusiai dukrai Justei Savickaitei be teisėto pagrindo, be medicininės apžiūros, buvo išduotas nedarbingumo pažymėjimas, bei padėjo nuslėpti šio neteisėto nedarbingumo pažymėjimo išdavimo faktą. Šis elgesys buvo vertinamas kaip nesuderinamas su teisėjo garbe, neatitinkantis Teisėjų etikos kodekso reikalavimų, kenkiantis teismo autoritetui bei žeminantis teisėjo vardą (Teisėjų tarybos nutarimas Nr. 13P-149-(7.1.2)).

Po Teisėjų tarybos pritarimo, Respublikos Prezidentė priėmė dekretą ir atleido teisėją iš užimamų pareigų. Tačiau ne taip viskas paprasta, kaip gali pasirodyti, prieš teisėją nuo 2008 m. spalio 17 d. buvo pradėtas operatyvinis tyrimas, buvo naudotos techninės priemonės turint tikslą kontroliuoti, fiksuoti ir kaupti telekomunikacijų tinklais ieškovės perduodamą mobiliojo ryšio telefonu informaciją. Teisėjų tarybai buvo pateikta neteisėtai surinkta operatyvinio tyrimo medžiaga turint tikslą patvirtinti, kad teisėjos duktė nesirgo. Pareigūnai siekė, kad jai būtų iškelta drausmės byla, norėjo, kad kuo greičiau būtų patarta Prezidentei ieškovę atleisti iš teisėjo pareigų, vėliau prokuroras jai pareiškė įtarimus. Kaltinimas teisėjai piktnaudžiaujant tarnyba buvo iš esmės grindžiamas tuo, kad ji piktnaudžiavo savo autoritetu, paskambinusi telefonu siekdama gauti nedarbingumo pažymėjimą savo dukteriai. Tačiau jokios asmeninės naudos teisėja negavo. Nedarbingumo pažymėjimo išdavimo taisyklių pažeidimai negali sumenkinti nei teisėjo, nei teisminės valdžios autoriteto. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 26 d. nutartyje padaryta išvada, kad teisėjai pareikštas perteklinis kaltinimas piktnaudžiavimu naudojant bendrininkavimo institutą, praktiškai kriminalizuojant veikas, kurios nekriminalizuotos įstatymo. Dėl teisėjos veiksmų didelės neturtinio pobūdžio moralinės ir organizacinės žalos valstybė nepatyrė, nebuvo iškraipyti teisėjo tarnybos principai, esmė ir turinys, pažemintas bei sumenkintas teisminės valdžios autoritetas ir diskredituotas teisėjų vardas (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 3K-3-210-695/2020)

Taip pat teisėjų kolegija įvertinusi išdėstytas kasacinio teismo baudžiamojoje byloje padarytas išvadas ir civilinėje byloje esančius įrodymus, nusprendė, kad teisėjos baudžiamasis persekiojimas buvo pradėtas ir atliktas nepagrįstai ir neteisėtai, dėl ikiteisminio tyrimo ir prokuroro klaidos teisiškai kvalifikuojant faktinius veiksmus teisėjai

neteisėtai buvo inkriminuoti nusikalstami veiksmai ir ji teismo buvo neteisėtai nuteista dėl veiksmų, kurie nėra nusikalstami. Neteisėtais veiksmais taip pat pripažintini teisėjos atžvilgiu tėstas telefono klausymasis, rašytinio pasižadėjimo neišvykti ir įpareigojimo nebendrauti su kitu asmeniu, kaltinamojo akto surašymas kaltinant teisėją ir jos baudžiamosios bylos perdavimas teismui, taip pat nuteisimas Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 31 d. nuosprendžiu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas galutine ir neskundžiama nutartimi išteisino teisėją nustačius, kad jos veiksmuose nėra nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 3K-3-210-695/2020).

Dar vieno Prezidento dekreto atitiktis Konstitucijai buvo nagrinėjama, kai iš pareigų buvo atleistas Vilniaus apygardos teismo teisėjas Giedrius Baziulis. Patarus Teismų tarybai, buvo atleistas iš pareigų Teisėjų garbės teismui neišnagrinėjus teisėjui iškeltos drausmės bylos ir nepriėmus joje sprendimo siūlyti prezidentui atleisti šį teisėją iš užimamų pareigų. G. Baziulis sukėlė avariją, nusižengė savo pareigas, nes surašytame administracinio teisės pažeidimo protokole buvo nurodyta, kad yra nedirbantis, taip pat teismo pirmininkui apie šį administracinį teisės pažeidimą nepranešė. Lietuvos apeliacinio teismo pirmininkas surašė teikimą Teisėjų etikos ir drausmės komisijai dėl drausmės bylos iškėlimo teisėjui. Teisėjų etikos ir drausmės komisija 2004 m. birželio 9 d. išklaudus G. Baziulio ir nusprendė iškelti jam drausmės bylą dėl teisėjo vardą žeminančio poelgio, nes buvo padaryta išvada, jog G. Baziulis žinojo, kad pagal Teismų įstatymo 47 straipsnio 4 dalį teisėjas negali atsakyti administracine tvarka, bet jam padarius administracinį teisės pažeidimą medžiaga yra perduodama Teisėjų etikos ir drausmės komisijai, tačiau sąmoningai nenurodė savo darbo vietos ir nesiėmė jokių veiksmų, kad būtų įgyvendintos minėtos Teismų įstatymo nuostatos. Teismų taryba 2004 m. birželio 30 d. neeiliniame posėdyje apsvaustė 2004 m. birželio 25 d. Respublikos Prezidento dekretą, kurio kreipėsi į Teisėjų tarybą prašydamas patarimo dėl G. Baziulio atleidimo ir buvo priimtas nutarimas patarti teisėją atleisti iš pareigų už teisėjo vardą žeminantį poelgį, G. Baziulis buvo atleistas. Svarbu pabrėžti, kad Teismų taryba žeminančiu teisėjo vardą poelgiu pripažino ne tai, kad G. Baziulis sukėlė eismo įvykį – padarė administracinį teisės pažeidimą, bet tai, kad jis nutylėjo savo pareigas ir šitaip sudarė prielaidas būti patrauktas administracinėn atsakomybėn, nors jis, kaip teisėjas, pagal ATPK būtent administracinėn atsakomybėn negalėjo būti patrauktas. Šiame nutarime taip pat Konstitucinis Teismas nusprendė, kad Teismų įstatymo 47 straipsnio (2003 m. balandžio 3 d. redakcija) 4 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) nuostata, jog teisėjas negali atsakyti administracine tvarka, prieštarauja Konstitucijos 114 straipsnio 2 daliai. Teismų įstatyme nėra nurodyta, kad Respublikos Prezidentas atleisti teisėją iš

pareigų dėl to, kad teisėjas savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, gali tik esant Teisėjų garbės teismo siūlymui Respublikos Prezidentui. Šioje Konstitucinės justicijos byloje buvo nuspręsta, kad Respublikos Prezidento dekretas neprieštaruja Konstitucijai ir teisėjas buvo atleistas teisėtai (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2007 m. gruodžio 17 d. Nr. 16/05).

3.6. Kai įsiteisėja juos apkaltinęs teismo nuosprendžiai

Šiuo pagrindu yra atleidžiama mažai teisėjų, nes nusikalstamas veikas padarę teisėjai paprastai yra atleidžiami dar iki jų atžvilgiu priimant apkaltinamuosius nuosprendžius. Teisėjų taryba, patardama Respublikos Prezidentui atleisti teisėją iš pareigų šiuo pagrindu, privalo įsitikinti, ar iš tikrųjų yra šis objektyvus faktas. Jį nustačius, ji negali nepatarti Respublikos Prezidentui atleisti to teisėjo iš pareigų, o gavęs tokį patarimą Respublikos Prezidentas turi jį atleisti. Bet jei apkaltinamasis nuosprendis teisėjo atžvilgiu nebuvo priimtas, o tam tikra veikla buvo padaryta, ji atsižvelgiant į visas turinčias reikšmės aplinkybes, gali būti vertinama kaip teisėjo vardą žeminantis poelgis ir teisėją galima atleisti šiuo pagrindu. Tačiau, formuluotė „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“ suponuoja galimą teisėjo atleidimą ir iki apkaltinamojo nuosprendžio įsigaliojimo, nes teikti pradėti apkaltos procesą tokiam teisėjui pakanka, kad jis įtariamasis padaręs nusikaltimą. (Kūris et.al., 2011, p. 180-181). Aukščiausiojo Teismo pirmininkas ir teisėjai, Apeliacinio teismo pirmininkas ir teisėjai, šiurkščiai pažeidę Konstituciją arba sulaužę priesaiką, taip pat paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas, gali būti pašalinti iš pareigų apkaltos proceso tvarka (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas).

Jeigu teisėjas atlieka veiksmus, kurie rodo, kad jis savo profesines pareigas eina nesąžiningai ar negarbingai, jeigu jis atlieka veiksmus, kuriais pažemina teisėjo vardą, jis tokiais veiksmais gali sulaužyti ir duotą priesaiką, bet gali jos ir nesulaužyti. Vien tai, kad teisėjas savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, savaime nereiškia, kad jis sulaužė priesaiką. Tai priklauso nuo veiksmų pobūdžio, jų atlikimo aplinkybių. Konstatuoti, kad priesaika sulaužyta poelgiu, kuriuo teisėjas pažemina teisėjo vardą, galima tik tada, kai teisėjo poelgis akivaizdžiai nesuderinamas su teisėjo profesinių įgaliojimų vykdymu, šiurkščiai pažeidžiamos moralės ir etikos normos. Už priesaikos sulaužymą Aukščiausiojo Teismo teisėją, Apeliacinio teismo teisėją iš pareigų gali pašalinti tik Seimas ir tik apkaltos proceso tvarka, o ne koku nors kitu būdu.

Konstitucija diferencijuoja Aukščiausiojo Teismo teisėjo, Apeliacinio teismo teisėjo pašalinimo iš pareigų pagrindus (vienas iš jų – poelgis, kuriuo teisėjas pažemino

teisėjo vardą, bet nesulaužė priesaikos (115 str. 5 p.). Kitas – poelgis, kuriuo teisėjas ne tik pažemino teisėjo vardą, bet ir sulaužė priesaiką (116 str.), o tai lemia skirtingus Respublikos Prezidento įgaliojimus, kai sprendžiama, ar Aukščiausiojo Teismo teisėją, Apeliacinio teismo teisėją atleisti (pašalinti) iš pareigų. Kai Aukščiausiojo Teismo teisėjo, Apeliacinio teismo teisėjo poelgis, kuriuo jis pažemino teisėjo vardą, nėra toks, kuriuo sulaužoma priesaika, taikytinas 115 straipsnio 5 punktas, – vadinasi, Respublikos Prezidentas, gavęs Teisėjų tarybos patarimą, turi įgaliojimus prašyti Seimo pritarimo jį atleisti, ir, gavęs tokį pritarimą, turi įgaliojimus jį atleisti. Jeigu atleidžiamas Aukščiausiojo Teismo teisėjas – Respublikos Prezidentas, gavęs Teisėjų tarybos patarimą, turi įgaliojimus kreiptis į Seimą su teikimu atleisti Aukščiausiojo Teismo teisėją. Kai Aukščiausiojo Teismo teisėjo, Apeliacinio teismo teisėjo poelgis yra toks, kuriuo jis ne tik pažemino teisėjo vardą, bet ir sulaužė priesaiką, – Aukščiausiojo Teismo teisėjas, Apeliacinio teismo teisėjas gali būti pašalinami iš pareigų tik apkaltos proceso tvarka, o Respublikos Prezidentas šiame procese nedalyvauja ir jokių įgaliojimų neturi. (Sinkevičius, 2019).

Konstitucinio Teismo pozicija vienareikšmė: kai yra teismo apkaltinamasis nuosprendis dėl Konstitucinio Teismo teisėjo, Aukščiausiojo Teismo teisėjo, Apeliacinio teismo teisėjo, Seimo nario, jie gali būti atleisti iš pareigų tik apkaltos proceso tvarka. O jame dalyvauja ir Konstitucinis Teismas – gavęs apkaltinamąjį nuosprendį Seimas privalo kreiptis į Konstitucinį Teismą ir prašyti išvados, ar nusikaltimu nėra šiurkščiai pažeista Konstitucija, sulaužyta priesaika. Tai reiškia, kad Aukščiausiojo Teismo teisėjo, Apeliacinio teismo teisėjo juos iš pareigas paskyrę subjektai (atitinkamai Seimas ir Respublikos Prezidentas) negali atleisti nurodytų teisėjų iš pareigų: Seimas negali Respublikos Prezidento teikimu priimti nutarimą atleisti Aukščiausiojo Teismo teisėją, o Respublikos Prezidentas negali išleisti dekreto atleisti Apeliacinio teismo teisėją (prieš tai gavęs Teisėjų tarybos patarimą ir Seimo sutikimą atleisti Apeliacinio teismo teisėją) (Sinkevičius, 2019).

2019 m. pradžioje Lietuvos teismų sistemą sudrebino žinia, kad yra sulaikyti kai kurie Aukščiausiojo Teismo, Apeliacinio teismo, kitų teismų teisėjai, įtariami padarę apysunkius ir sunkius nusikaltimus bendrininkaudami ir veikdami organizuotose grupėse. Įtariama, kad už įvairius palankius teisėjų sprendimus galimai buvo žadėti ir mokėti kyšiai. Teisėjus leista patraukti baudžiamojon atsakomybėn, jų įgaliojimai buvo sustabdyti. (Sinkevičius, 2019). Šio rezonansinio tyrimo metu buvo atleistas Aukščiausiojo Teismo teisėjas Egidijus Laužikas. Teisėjas buvo vienas iš įtariamųjų teisėjų korupcijos byloje, jam buvo pareikšti įtarimai, kad E. Laužikas aptarinėjo bylos eigą su jos baigtimi suinteresuotais asmenimis, toleravo jų pasiūlymus dėl galimo atlygio už tinkamus sprendimus bei bandė daryti įtaką kitos bylos baigčiai (lrr.lt 2021). 2019 m. rugpjūčio 16 d.

Respublikos Prezidentas priėmė dekretą, kuriuo E. Laužikas buvo atleistas iš Aukščiausiojo Teismo teisėjo pareigų kaip savo poelgiu pažeminęs teisėjo vardą. Tačiau kilo diskusijų, ar pagal Konstituciją prezidentas gali inicijuoti Aukščiausiojo Teismo teisėjų atleidimą dėl teisėjo vardo pažeminimo, ar jie gali būti pašalinti tik Seime surengus apkaltos procedūrą. Vilniaus apygardos teismas E. Laužiko prašymu dėl atleidimo procedūrų nusprendė kreiptis į Konstitucinį Teismą. Teismo vertinimu, Teisėjų taryba, svarstydamą E. Laužiko elgesį, pažeidė tinkamo teisinio proceso reikalavimus ir neužtikrino jam teisės į gynybą. Teisėjas savo atleidimą apskundė ir tvirtino nepažeidęs įstatymų, teisėjo etikos kodekso taisyklių ir teigė, kad prokuratūros pateiktoje ikiteisminio tyrimo medžiagoje nėra jokių tai patvirtinančių duomenų, todėl teisėjų savivalda, prezidentas bei Seimas neturėjo jokio pagrindo jį atleisti. (BNS 2020). Buvo prašoma ištirti ar Respublikos Prezidento dekretas neprieštarauja konstituciniams teisėjo ir teismų nepriklausomumo, teisinės valstybės, atsakingo valdymo, valdžių padalijimo principams, Konstitucinis Teismas priėmė tik šią dalį prašymo ir nusprendė ją nagrinėti. Šis atvejis taip pat parodo, kad nors teisėjui buvo pareikšti kaltinimai korupcija, pradėtas ikiteisminis tyrimas, bet iš pareigų jis buvo atleistas, kaip pažeminęs teisėjo vardą.

Dar vienas teisėjas kaltinamas korupcija buvo Lietuvos Apeliacinio teismo teisėjas Viktoras Kažys, nors jis, kaip jo kolegos, nebuvo atleistas iš pareigų, kaip pažeminęs teisėjo vardą, prieš šį teisėją siekiama pradėti apkaltos procedūrą. Teisėjas teigia, kad pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 74 straipsnį, kuriame nurodyta, kad Aukščiausiojo Teismo pirmininką ir teisėjus, Apeliacinio teismo pirmininką ir teisėjus, šiurkščiai pažeidusius Konstituciją arba sulaužiusius priesaiką, paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas, Seimas šiuos asmenis gali pašalinti iš pareigų apkaltos proceso tvarka (Lietuvos Respublikos Konstitucija), todėl Respublikos Prezidento bandymai atleisti jį iš pareigų, kaip pažeminusį teisėjo vardą yra negalimi. Tačiau dėl šio teisėjo tolimesnio likimo pareigose nėra nuspręsta.

Nors abu šie teisėjai buvo kaltinami korupcija, buvo sulaukyti, įgaliojimai sustabdyti, bet teisėjas E. Laužikas iš pareigų atleistas, kaip pažeminęs teisėjo vardą, o prieš teisėją V. Kažį siekiama pradėti apkaltos procedūrą, Šių teismų teisėjams yra taikomos netgi didesnės nepriklausomumo garantijos, bet teisė gintis nuo pateiktų kaltinimų yra suvaržyta, pareikšti įtarimai yra abstraktus pobūdžio bei netikslūs. Aukščiau pateiktuose Konstitucinio Teismo išaiškinimuose yra atskleista Aukščiausiojo, Apeliacinio bei Konstitucinio Teismo teisėjų atleidimo tvarka, tačiau analizuojant šių dviejų teisėjų atleidimo istorijas kyla abejonių ar tikrai atleidimo klausimai nagrinėjami laikantis

įtvirtintų taisyklių, juk abu teisėjai kaltinami korupcijos byloje, bet teisėjų galimi nusižengimai vertinami nevienodai.

IŠVADOS

1. Teisėjų nepriklausomumo principo svarba teisinėje sistemoje yra nenuginčija, tai pagrindžia ir šio principo įtvirtinimas aukščiausios galios teisė akte – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnyje. Tai yra vienas svarbiausių demokratinės valstybės principų, juk pažeistas asmenų teises turi ginti tik nepriklausomas ir nešališkas teismas, nes taip yra kuriamas asmenų pasitikėjimas teisine sistema, užtikrinama, kad niekas negalėtų daryti įtakos teisėjams, bei visai teismų sistemai. Tačiau nepriklausomumo principas yra apsauga ne tik teisei sistemai, bet ir patiems teisėjams. Tai sukuria nepriklausomumo garantijas, kurios prisideda prie sklandaus bei efektyvaus teisėjų darbo, šių garantijų visuma užtikrina teisingumo vykdymą. Teisėjų darbas yra atsakingas, jų darbo krūviai labai dideli, nuolatinė įtampa, visuomenės spaudimą dėl priimamų sprendimų, taip pat tenka susidurti ir su asmenimis, kurie yra suinteresuoti jiems palankia bylos baigtimi. Tačiau didelę įtaką daro minėtosios nepriklausomumo garantijos, atitinkamas darbo užmokestis, teisėjams suteiktuose įgaliojimuose apibrėžtos įgaliojimo trukmės bei teisėjo asmens neliečiamumas, savarankiškumo garantijos, kurios užtikrina, kad teisėjas savo pareigas vykdytų laikydamasis duotos priesaikos ir Konstitucijoje įtvirtinto principo.
2. Tinkamai įgyvendinti teisėjų bei teismų nepriklausomumo garantijas padeda speciali įstatyme numatyta teisėjų institucija – Teisėjų taryba. Ši institucija yra atsvara Respublikos Prezidentui sprendžiant teisėjų skyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ir atleidimo iš pareigų klausimus. Teisėjų tarybos sprendimai, kaip prašoma patarimo atitinkamu klausimu, turi būti motyvuoti, primami įvertinus visas aplinkybes, nagrinėjamo asmens – teisėjo kvalifikaciją, jo asmenines savybes, pagrįsti faktais, nes šie sprendimai sukelia teises pasekmes, jų privaloma laikytis. Be šios teismų savivaldos institucijos, kuri užtikrina teismų ir teisėjų nepriklausomumą, įsivyratų chaosas teisinėje sistemoje, nebūtų užtikrintas teisingumo vykdymas, būtų sudaryta galimybė piktnaudžiauti turima padėtimi, nebūtų užtikrinamos teisėjų garantijos, taip pat būtų sudaryta galimybė vykdomajai valdžiai dominuoti prieš teisminę, įtakoti priimamus sprendimus, spręsti teisėjų karjeros klausimus, ir taip galiausiai būtų sunaikintas teismų bei teisėjų nepriklausomumas.
Dar viena svarbi institucija yra Teisėjų garbės teismas. Ši institucija sprendžia ar buvo pažeistas Teisėjų etikos kodeksas, ar tikrai tam tikras atliktas poelgis žemina

teisėjo vardą. Teisėjų garbės teismas taip pat yra teisėjų nepriklausomumo saugotojas, tačiau ir įpareigoja teisėjus elgtis teisėtai, veikia kaip prevenciją vykdančias institutas siekdamas užkirsti kelią veiksams turintiems įtakos teisėjų garbei, nes už juos gali būti skiriama drausminė nuobauda arba siūlomas atleidimas iš pareigų.

3. Nepriklausomumo principo svarba akcentuojama ir daugybėje tarptautinių dokumentų – Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijose, CCJE nuomonėse, Europos Chartijoje dėl teisėjų statuto taip pat Visuotinėje teisėjų chartijoje ir kituose šiame darbe aptartuose teisės aktuose. Tai parodo, kad tai yra pamatinis principas, kuriuo turi vadovautis visos demokratinės valstybės ir jis turi būti saugomas, įtvirtintas aukščiausios galios teisės aktuose, valstybės turi turėti nepriklausomas institucijas, kurios užtikrintų teisėjų nepriklausomumą, garantuotų teisingą ir nešališką teismo procesą. Taip pat įtvirtinta daugybė principų, reikalavimų, kuriais teisėjas turi vadovautis eidamas savo pareigas, juk tinkamas teisėjo elgesys, darbo ir laisvu nuo darbo metu, įtvirtintų taisyklių laikymasis, specialių institucijų veikla, visa tai susiveda į teisingą teismo procesą, kuris garantuoja asmenims tinkamą pažeistų teisių gynybą. Teisėjams yra keliami labai aukšti profesinio elgesio standartai, visuose išanalizuotose dokumentuose pateiktų rekomendacijų, taisyklių, principų laikymasis sukuria darnią teisinę sistemą, kurioje garantuojama pagarba žmogaus teisėms, teismo procesui, apsaugomas teisėjo nepriklausomumas, tačiau kartu ir įtvirtintas teisėjo atsakomybės klausimas už netinkamą pareigų atlikimą. Mūsų nacionalinėje teisėje visi šie principai yra įgyvendinti ir jų tinkamai laikomasi.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinti teisėjų atleidimo pagrindai ir atleidimo tvarka. Šių normų turi būti labai griežtai laikomasi, kitaip būtų pažeistas teisėjų nepriklausomumas, būtų ginčijama atleidimo tvarka, bei pagrindai, vykdomajai arba teisminei valdžiai tektų kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl išvados ar nebuvo pažeista Konstitucija, ar Respublikos Prezidento dekretas priimtas laikantis visų reikalavimų. Nors atleidimo tvarka atrodo paprastai ir aiškiai sureguliuota, tačiau ir čia pasitaiko nesusipratimų, su teise nesuderinamų situacijų, kai teisėjai paskiriami į kitas pareigas, atleidžiami iš esamų, bet į naujas pareigas kandidatūra nebūna patvirtinama. Taip pat kiekvienu atveju sprendžiant kokių pagrindų atleisti teisėją didelis vaidmuo tenka Teisėjų tarybai, ji turi įvertinti daugelį aplinkybių, ar teisėjas atsistatydina tikrai savu noru, ar jiems niekas nedaro neteisėtos įtakos, ar tikrai teisėjo sveikatos būklė yra tokia, kad jis nebegali eiti savo

pareigų, ar buvo padarytas pažeidimas, ir tik įvertinus visas aplinkybes, Teisėjų taryba gali patarti Respublikos Prezidentui dėl teisėjo atleidimo iš pareigų pagrindo. Reikia sutikti, kad vieni teisėjų atleidimo pagrindai kelia mažiau iššūkių nepriklausomai teisėjų institucijai sprendžiant dėl jų taikymo, tokie kaip atleidimas dėl sveikatos būklės, nei sprendžiant ar teisėjas tikrai pasitraukia savo noru. Juk kai prasideda teisminiai procesai dėl teisėjų padarytų pažeidimų, kai reikia nuspręsti ar buvo pažemintas teisėjo vardas ir galima atleisti šiuo pagrindu, ar jau turėtų įsijungti apkaltos procedūra, reikia vadovautis faktais, teisės normomis, susiklosčiusia praktika, ir nepasiduoti visuomenės spaudimui, emocijoms, nes kiekvienas teisėjo suklydimas yra stebimas ir aptarinėjamas, juk teisėjai turi būti nepriekaištingos reputacijos ir net mažiausia klaida, sulaukia didžiausio pasmerkimo. Taigi nėra paprasta atleisti teisėją iš užimamų pareigų, atleidimo procedūrai taikomi griežti reikalavimai, Teisėjų taryba užtikrina teisėjų nepriklausomumą ir tik išnagrinėjus visas faktines aplinkybes galima nuspręsti tolimesnį teisėjo likimą.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

Nacionalinės teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija, Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014;
2. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, Valstybės žinios, 1994, Nr. 46-851;
3. Lietuvos Respublikos teisėjų etikos kodeksas, 2006;
4. Lietuvos Respublikos Prezidento 2010 m. liepos 28 d. dekretas Nr. 1K-434 „Dėl kreipimosi į teisėjų tarybą“;
5. Teisėjų tarybos 2010 m. lapkričio 5 d. nutarimas Nr. 13P-149-(7.1.2) „Dėl Patarimo Lietuvos Respublikos Prezidentei Atleisti Vaivą Savickienę iš Panevėžio apygardos administracinio teismo teisėjo pareigų“;
6. Teisėjų tarybos 2013 m. gegužės 31 d. nutarimas Nr. 13P-68-(7.1.2) „Dėl patarimo Lietuvos Respublikos Prezidentei atleisti Vytautą Butvilą iš Radviliškio rajono apylinkės teismo teisėjo pareigų“;
7. Lietuvos Respublikos Seimo etikos ir procedūrų komisijos 2020 m. balandžio 24 d. išvada Nr. 101-I-8 „Dėl Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjos Sigitos Rudėnaitės atleidimo iš šio teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkės pareigų ir jos skyrimo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininke“ projekto Nr. XIIP-4349(2) priėmimo“;
8. Teisėjų tarybos 2020 m. rugpjūčio 28 d. nutarimas Nr. 13P-85-(7.1.2) „Dėl nepatarimo Lietuvos Respublikos Prezidentui atleisti Mindaugą Striauką iš Vilniaus miesto apylinkės teismo teisėjo pareigų“;
9. Lietuvos Respublikos Prezidento 2021m. vasario 2 d. dekretas Nr. 1K-516 „Dėl apylinkės teismo teisėjos atleidimo“;

Užsienio valstybių teisės aktai

1. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, (1948), Valstybės žinios, 2006, Nr. 68-2497;
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, (1950), Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-987;
3. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos Milano kongreso 1985 m. gruodžio 13 d. rezoliucija Nr. 40/146;
4. European Charter on the statute for judges, 1998, DAJ/DOC (98) 23;
5. Consultative Council of European judges, opinion No 1, (2001);
6. Consultative Council of European judges, opinion No 3, (2002);

7. Bangaloro teisėjų elgesio principai, (2002);
8. Consultative Council of European judges, opinion No 13, (2010);
9. Didžioji Teisėjų Chartija, 2010 m;
10. Recommendation CM/Rec(2010)12 of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities;

Specialioji literatūra

1. Valančius, V. (2000), Teismo ir teisėjų nepriklausomumo, savarankiškumo ir savivaldos realizavimo problemos, Jurisprudencija, 17(9), 54-66;
2. Kūris, E. (red.) (2011), Lietuvos teisinės institucijos, Vilnius, VĮ Registrų centras;
3. Sinkevičius, V. (2010) Teisėjo atleidimas iš pareigų: Konstitucinės doktrinos teoriniai ir praktiniai aspektai. Jurisprudencija, 2(120), 93–119;
4. Žalimas D, Masnevaitė E. (2015) Ekonominės krizės iššūkiai teisėjo ir teismų nepriklausomumui, Teisė, 94, 77-98;
5. Sinkevičius V. (2019), Kas ir kokia tvarka gali pašalinti iš pareigų aukščiausiojo teismo, taip pat apeliacinio teismo teisėjus? Jurisprudencija, 26(2), p. 242–259;
6. Vaičaitis V. A., (2020), Konstituciniai pamastymai apie teisinę situaciją dėl Aukščiausiojo Teismo pirmininko pareigų. TeisėPRO. Prieiga per internetą: <http://www.teise.pro/index.php/2020/06/17/v-a-vaicaitis-konstituciniai-pamastymai-apie-teisine-situacija-del-auksciausiojo-teismo-pirmininko-pareigu/>;
7. Sinkevičius V. (2020), Teisėjų tarybos diskrecijos ribos. TeisėPRO. Prieiga per internetą: <http://www.teise.pro/index.php/2020/10/28/v-sinkevicius-teiseju-tarybos-diskrecijos-ribos/>;
8. Kryževičius G. (2020), Paraleliniai teisinės tikrovės pasauliai. TeisėPRO. Prieiga per internetą: <http://www.teise.pro/index.php/2020/11/07/g-kryzevicius-paraleliniai-teisines-tikroves-pasauliai/>;

Teismų praktika

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas;
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. liepos 12 d. nutarimas;
3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. birželio 2 d. nutarimas 10/05;
4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas;
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas;
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d. nutarimas;
7. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas 2007 m. gruodžio 17 d. 16/05;

8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 20 d. nutarimas 13/06;
9. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. birželio 30 d. sprendimas;
10. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. kovo 10 d. sprendimas;
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje 3K-3-210-695/2020;
12. Panevėžio apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-14-337/2016;
13. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas 2020 m. rugsėjo 2 d. KT153-N13/2020.

Kiti šaltiniai

1. Respublika.lt. 2009. V. Greičius atleistas iš AT vadovo pareigų. Prieiga per internetą: https://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvas_politika/v_greicius_atleistas_is_at_vadovo_pareigu_atnaujinta_1233/;
2. Lietuvos teismai. 2010. Europos Tarybos Ministrų komiteto Rekomendacija dėl teisėjų nepriklausomumo, veiklos efektyvumo ir atsakomybių. Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/lt/europos-tarybos-ministru-komiteto-rekomendacija-del-teiseju-nepriklausomumo-veiklos-efektyvumo-ir-atsakomybiu/597>;
3. Lietuvos Respublikos Prezidentas. 2012. Prezidentė leido patraukti baudžiamojon atsakomybėn Radviliškio rajono apylinkės teismo teisėją. Prieiga per internetą: <https://www.lrp.lt/lt/ziniasklaidos-centras/naujienos/14225>;
4. Lietuvos teismai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2017. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas Viktoras Aidukas traukiasi iš pareigų. Prieiga per internetą: <https://www.lat.lt/naujienos/lietuvas-auksciausiojo-teismo-teisejas-viktoras-aidukas-traukiasi-is-pareigu/333>;
5. Lietuvos teismai 2019. Teisėjų taryba pritarė keturių teisėjų atleidimui iš pareigų savo noru. Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/lt/naujienos/teismu-sistemos-naujienos/teiseju-taryba-pritare-keturiu-teiseju-atleidimui-is-pareigu-savo-noru/6562>;
6. Lietuvos teismai. 2020. Teisėjų garbės teismas siūlo Prezidentui atleisti teisėją Rasą Augustę iš pareigų. Prieiga per internetą; <https://www.teismai.lt/lt/teismu-sistemos-naujienos/teiseju-garbes-teismas-siulo-prezidentui-atleisti-teiseja-rasa-auguste-is-pareigu/7759>;
7. Lietuvos Respublikos Prezidentas. 2020. Prezidentas kreipėsi į Teisėjų tarybą dėl teisėjos R. Augustės atleidimo. Prieiga per internetą: <https://www.lrp.lt/lt/ziniasklaidos-centras/naujienos/prezidentas-kreipesi-i-teiseju-taryba-del-teisejos-r.-augustes-atleidimo/35289>;

8. Lietuvos teismai. Klaipėdos apylinkės teismas. 2021. Teisėjų taryba pritarė teisėjos atleidimui iš pareigų. Prieiga per internetą: <https://klaipedos.teismai.lt/naujienos/teiseju-taryba-pritare-teisejos-atleidimui-is-pareigu/282>;
9. lrt.lt. 2021. Konstitucinis Teismas nagrinės dalį prašymo ištirti LAT teisėjo Laužiko atleidimą. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1326674/konstitucinis-teismas-nagrines-dali-prasymo-istirti-lat-teisejo-lauziko-atleidima>;
10. lrt.lt. 2021. Teisėjo Laužiko atleidimo byloje prašoma Konstitucinio Teismo išaiškinimo. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1205858/teisejo-lauziko-atleidimo-byloje-prasoma-konstitucinio-teismo-isaiskinimo>;

SANTRAUKA

Teisėjo atleidimas iš pareigų: praktiniai ir teisiniai aspektai

Solveiga Krivickaitė

Magistro darbe analizuojami teisėjų atleidimo pagrindai bei tvarka, nagrinėjant reikšmingus teisės aktus, aktualią teismų praktiką, oficialią Konstitucinio Teismo doktriną. Pasitelkus šiuos teisės aktus buvo atskleista nepriklausomumo principo svarba teisinėje sistemoje, taip pat išanalizuota šio principo taikymo tvarka, suteikiamos garantijos. Teisėjai eidami savo pareigas yra nepriklausomi, o teisėjų ir teismų nepriklausomumas garantuoja žmonėms teisę į nešališką teismo procesą. Šiame rašto darbe taip pat pateikta ir tarptautinių teisės aktų, kuriuose įtvirtintos teisėjų bei teismų darbą reglamentuojančios normos, analizė. Išgryninta, kokiais pagrindiniais principais turi vadovautis teisėjai eidami savo pareigas, kokie keliami reikalavimai kvalifikacijai, teismų sprendimams, teisminiam procesui, kadencijos trukmei. Tarptautinių institucijų rekomendacijomis turėtų remtis visos demokratinės valstybės, kad būtų garantuota teisės viršenybė valstybėse, būtų apsaugotos žmogaus teisės, kartu siekiant sukurti bendrą teisinę sistemą. Didelis dėmesys taip pat buvo skiriamas nepriklausomoms institucijoms, kurios užtikrina šių principų, taisyklių ir rekomendacijų įgyvendinimą, buvo aptarti Teisėjų tarybai, bei Teisėjų garbės teismui keliami uždaviniai, jų veiklos funkcijos. Juk Teisėjų taryba yra atsvara Respublikos Prezidentui sprendžiant teisėjo atleidimo iš pareigų klausimą. Kiekvienu konkrečiu atveju, sprendžiant dėl teisėjų atleidimo ar perkėlimo klausimo, Teisėjų tarybą turi ne tik įvertinti objektyvius faktus (kai pasibaigia teisėjų įgaliojimų laikas, ar sulaukia įstatyme nustatyto pensinio amžiaus), bet priklausomai nuo atleidimo pagrindo, turi nustatyti ar tikrai įvyko tam tikras faktas, ar teisėjas tikrai atsistatydina savo noru, niekieno neverčiamas, ar sveikatos būklė tikrai tokia, kad nebegali eiti savo pareigų. Išanalizavus atleidimo pagrindų teorinę pusę buvo pateikta aktuali teismų praktika, susijusiu su konkrečiu pagrindu.

SUMMARY

Practical and Legal Aspects of the Dismissal of a Judge

Solveiga Krivickaitė

In this master's thesis grounds and procedures for dismissal of judges based on significant legal acts, relevant court practice and official doctrine of the Constitutional Court were analyzed. This legislation has highlighted the importance of the principle of judicial independence to the legal system. Procedures for applying the principle of judicial independence as well as warranty the principle ensures were discussed. The judges, as holders of judicial office, are able to exercise judicial powers independently which then ensures everyone right to a fair and impartial trial. Additionally, international legal acts that establish norms for regulating the work of judges and courts were presented. This paper discusses basic principles to be followed by the judges when appointed, requirements for their professional qualification and court proceedings as well as tenure limitations. Recommendations provided by international institutions should apply for all democratic States in order to ensure the rule of law, protect human rights and create a common legal framework. Furthermore a lot of attention was paid to the independent institutions that ensure the implementation of these principles, rules and recommendations. Additionally, tasks set for the Council of Judges and the Court of Honor of Judges and their operational functions were discussed. After all, the Council of Judges is a counterweight to the President of the Republic in deciding the issue of dismissal of a judge. In each particular case, when deciding on the dismissal or transfer of judges, the Council of Judges should not only assess the objective facts (e. g. term of office expires or compulsory retirement age is reached), but also determine whether, depending on the basis for dismissal, the decision to resign is fully voluntarily or the state of health is truly incompatible with holding office. After analyzing the theoretical side of reasons for dismissal of judge, relevant court justification practice examples that are related to the particular ground were discussed.